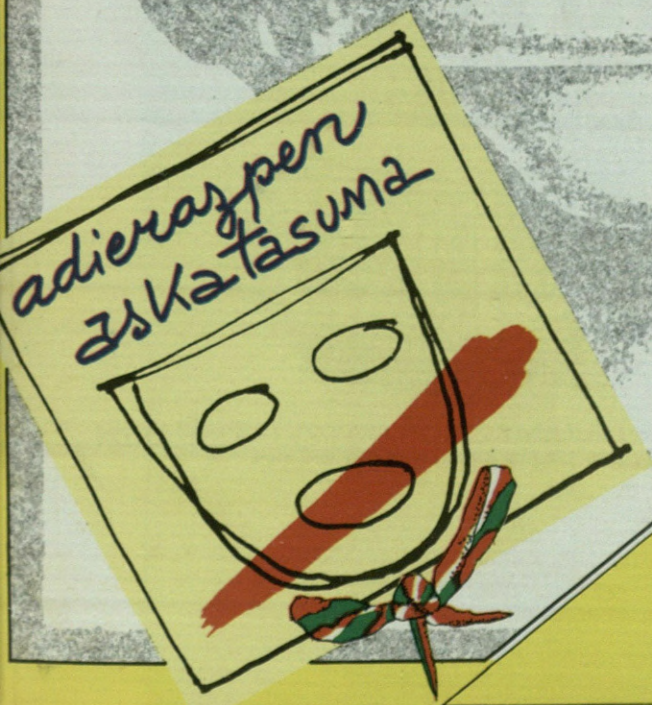

ARGIA

1981-Ekaina 14-XLIV garren urtea 914 zenbakia 75 peza

JAKIN-ek 25 urte
euskal herria
kultur
bideetan

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta ormenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

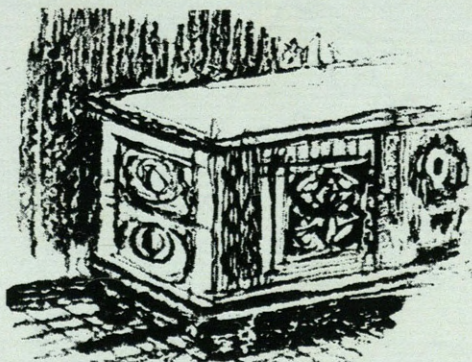
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babesa.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

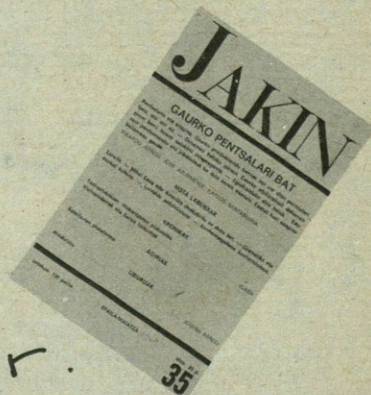

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

Gero eta gehiago entzuten da ADIERAZPEN ASKATA-SUNari buruz mintzaten. Eta badirudi hain oinarrizkoa eta logikoa ematen duen gauza bat ez litzatekeela erreibindikatu behar, berez egon behar lukeela. Bainan ez da horrela gertatzen, eta aste honetan bezala bestetan ere horretaz hitzegin beharko dugu. Zoritxarrez.

Azken urteotan hiruhilabetero eta huts egin gabe, JAKIN aldizkariak bere zenbakia eskaini ohi digu bata bestearen atzetik, eta nahi eta ez bere lekua arkitu du euskal publikapenen artean. Haiengana jo dugu solasalditxo bat iza-tearren, bete berriak dituzten hogeitabost urteak direla eta. Alde batetatik atzera begira, eta bestetik orainera begira.

17.05.

23.05.

Azken aldi honetan **Gotzon Garate** idazlea liburugintzan ibilia da, emankortasun handiz gainera. Aste honetako LUMA ZORROZTUZ sailean bera dugu gonbidatutako pertsonaia, gaia Lauaxeta idazle bizkaitarra hartu duela.

KULTUR SAILEAN ageri diren sei artikuluetatik, bi nabarmenduko genituzke —ezin nabarmentzekotan—, eta bi artikulua horiek bi gertakizun kulturalak eraginak direlarik: bata kaleratu berria den SUSA LITERATUR-ALDIZKARIAren hirugarren alea, eta bestea, BALLET ETA DANTZA alorrean azken aldian eskaintzen ari zaizkigun emankizun ugariak.

25-32.05.

ARGIA

jabea: Zeruko Argia Koperatiba

Zuzendari kazetaria: Koldo San Julián

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Joxe Mari Ostolaza, Artaso.

Idazleak: K. Argiñano, «Astema», Balere Bakaikoa, «Beltza», Rafael Castellano, Carlos Donoso, Xabier Etxaniz, Jin Garrido, Mikel Hernán-

dez Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Txema Larrea, Pello Lizarralde, «Mendiaga», «Murumendi», Mikel Nabarro, Xabier Portugal, Koldo San Julián, Joseba Sarrionandia, TITIRITEROAK (Enrike Amonarriz, Mikel Anza, El Bachiller Zalakain, Jokin Ansorena, Teresita Irastortza, Mikel Etxebeste, Josu Landa, Iñaki Uribe), «Txillar-degi», Jon Urrujolegi, «Xinaberri», Jesus Maria Zalakain.

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Cote, Tororo, Rotu.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

Moldiztegiak: Ortazar Laborategia, Semi, Ernio.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12

Telefonoa: 427786

HARPIDE SARIA

Barruan	2.500 pta.
Estatutik kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 Pta.

aste Giroa

LIBURUAK

MEMORIAS DEI. KAS
1975-78, Natxo Arregi;
Hordago argitaldaria, 319
or.

Titulu interesgarri batetaz azaltzen zaigu Hordagok kaleratu berria duen liburu hau. Gaia behintzat ez bait da txantzetako gauza. Liburu mardula eta detailez josita, dokumentoen jarioa eta azterketa dugu batez ere. Hauekin batera, egileak jasotako inpresioak, eritziak eta frustrazioak. Dena dela, eta liburuaren solapak esaten ez duen arren, uste dugu beharrezkoa dela esate egilea gaur egun ez dela KASen linearen barnean, EEn baizik. Ikuspegi horrek markatzen bait du liburu guztia. Alde batetik edo bestetik, interesik izan dezakeen liburu bat.

TRADICIONES, MITOS Y LEYENDAS EN EL PAIS VASCO, Juan Mugarza; Editorial Laiz, 304 or., 1.000 pta.

Badirudi mitoak eta tradizioak ez direla agortuko liburuen iturburu bezala. Oraingoan ere, Juan Mugarzaren eskutik mundu miresgarri horretan murgiltzerik duzue nonahi eta nolanahi, handia bait da eskaintzen duen aukera. Bi tomoz arketzen du lana, eta gehienak leienda laburrak dira, ondoren horiei dagozkien datu batzuek ematen dituelarik.

EL OTOÑO EN PEKIN, Boris Vian, Bruguera, 283 or., 200 pta.

Idazle honen bi nobela argitaratu berriak dira lehenengo aldiz estatu espainolean. Gaurkoan «El otoño en Pekin» deritzona aurkezten dugu. Vian idazlea frantziarra da, norbait oraindik ez bada enteratu, ta berrogei urte bete gabe hil zelarik, oso gizon polifazetikoa izan zen: kritikoa, itzultzailea, kantaria, eta beste ogibide asko. Nobelak egiten ere, izugarrizko maisutza demostratua du dagoeneko, eta nobela hau horren froga duzue.

CINE PARA LEER-1980, Equipo Reseña; Editorial Mensajero; 395 or., 820 pta.

1972. urtean hasi ziren Mensajero argitaletxeok urte hartako filme gehien aipamenak eta kritikak argitaratzen bilduma baten bidez, eta ordutik aurrera urtez urte eta etsi gabe, lan horri eusti diote, ia azko filmei dagozkien kritikak biltzen dituen orain kale-ratu berria delarik. Esan behar dugu, bertan ageri diren filmeak, guztiak ez badira ere, gehienak eta inportanteenak bertan jasoak daudela, oso aipamen adierazgarri eta ondo eginekin. Zinemazaleentzat tentazio handiegia, ez dago dudarik

DISKAK

ANJE DUHALDE, «Errobiaren hegiti», Xoxoa disketxea.

ERROBI taldearen sortzaileetako bat eta horren arimazen Anje Duhaldek bakarka egin du bere azken lana, estiloa etaberrerekoak aurrekoetan bezala kontserbatuz. Tituluak adierazten duen bezala, ERROBI taldearen linea berdinean segitzen oraingoan. Aurreragoan luzeago hitzegingo dugu honetaz.

IMANOL URBIETA, «Xixupika-b», Xoxoa disketxea.

Imanol Urbieta langile porrokatua dugu haurrentzat musikarekin experimentatzen, eta horretan maisua dugu dudarik gabe. Oraingoan jolasmotrizitateari aplikatutako kanta labur pilo bat eskaintzen dizkigu, ea musikaren bidez gure haurrak gero eta hobeto jolasten diren. Produktua asmoen mailara iritsi da, eta baliagarria oso izan daiteke haurrak dauden tokitan oro.

ALEN «Alen» IZ disko produkzioak.

Duela hilabete bat «Eiderjazz» taldearen diskarekin IZ disketxeak hasera ematen zion jazzari dedikatutak seilu berri bati. Bigarren diska Getxoko «Alen» izeneko taldearena da, eta kalitatez hutsune nabarmenak egon arren, badu bera-ekin detaile inportante bat: jazz gure artean gero eta errotuagoa dagoela ohartaraztea, eta gainera Euskal Herrian horretara jotzen duten musikariak badirela jakitea.

Historia erria
de la vida de los

TRADICIONES,
TOS Y LEYENDAS
EL PAIS VASCO

HARDUNAK

**BUZTIGINTZARI BU-
RUZKO IKASTAROAK**
Nafarroako intzan (Araitz).
Honako hauek dituzue egu-
nak, interesatuak horretaz
jantzi daitezten: uztailak 1-
14; uztailak 16-30; abuztuak
1-14; abuztuak 17-31; eta
irailak 1-15. Egunoro 8 or-
duz landuko da buztina, eta
bertan emango diren gaiak

hauexek izango dira: buztinaren presaera, ohoraera, modelagintza, tormogintza, oinarrizko beiratuak (esmalteak) eta labegintza eta egostaldiak. Matrikulak 13.000 pta. balio du eta jana eta loa aparte. Bertan leku egoki eta merkeak omen dira. Izena emateko telefono honetara hotsegin: (948)247401.

**ANTONIO M. LA-
BAYEN J OMENALDIA**
antolatu du Tolosako C.I.-
.T.ek, Garagarriaren 20 eta
21an. egitaraua honako hau
delarik:

20an arratsaldeko
7etan, AKADEMIKU
EGINTZA, hizlariak ma-
nuel Lekuona, Agustin Zu-
bikarai eta Eugenio Aro-
zena direlarik.

20an gaueko 10etan
Leidor Antzokian, «Do-
menjon de Andia» obraren
estreinua.

21ean goizeko
**19:30etan, MAHAI INGU-
RUA,** «Euskal antzerkia
aztertzen». Mahaiburua
Yon Etxaide izanen da, eta
mahaikideak I. Begiristain,
Tx. Kortajarena, A. M^a La-
bayen, E. Urruzola eta
Agustin Zubikarai.

XVI. JAZZALDIAREN
PROGRAMAKETA era-
bat burutu dute antolatzaile
donostiarrek, eta azkenean
honetako izango duzue:

Uztailaren 15ean, Udal
Kiroldegian, Amateur Tal-
deen Lehiaketa.

**Uztailaren 16ean, Fil-
meen emankizuna; Jazz**
Kontzertua Boulevarden;
**eta Udal Kiroldegian, Mc-
Coy Tyner Quintet.**

Uztailaren 17an, Fil-
meen emankizuna; Jazz
Kontzertua Boulevarden;
eta Udal Kiroldegian,
Chick Corea all Stars.

Uztailaren 18an, Fil-
meen emanaldia; Jazz
Kontzertua Boulevarden;

eta Udal Kiroldegian, Eus-
kal Herriko Amateur Tal-
deen Lehiaketa, eta Art
Pepper Quartet eta Bartzel-
onako Big Band.

Uztailaren 19an, Fil-
meen emankizuna; Jazz
Kontzertua Boulevarden;
eta Udal Kiroldegian, la
Romaderia eta John Mc-
Laughlin Quintet.

**1981KO UDAKO IKAS-
TAROAK, BIZKAIKO**
**IRAKASLE ELKAR-
TEAK ANTOLATUTA.**

Ezin dugu hemen pro-
grama guztia argitaratu oso
luzea bait da, baina esango
dugu hauek irakasleei da-
gozkien ia gai interesgarri
guztiak jaso ahal izango di-
rela, eta berri zahatzago ja-
sotzeko telefono hauekara
dei daitekeela: (94) 443 30
01 edo (94) 673 00 10.

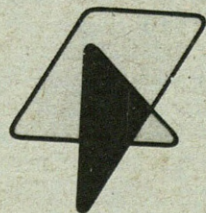
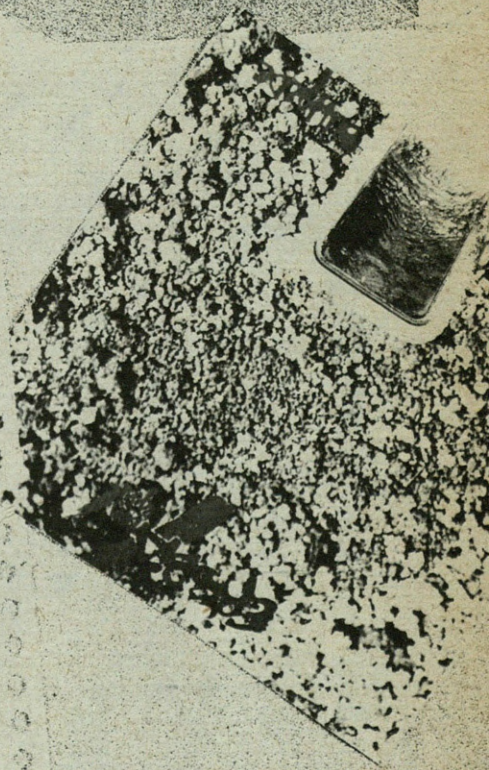
UDAKO EUSKAL
UNIBERTSITATEA.—

Aurten ere eratu da UEU,
iaz bezala Iruñeko La-
rraona Kolegio Nagusian
ospatuko delarik, Uztaila-
ren 20tik Abuztuaren lera.
Programak eta, aurrerago
emateko asmoa dugu. Be-
raz, orain bakarrik esan
kostu orokorra 15.000 peze-
tatakoa izango dela, eta ma-
trikulatze epea Ekaina-
ren 30ean bukatzen dela.
Aurrerantzean emanen
dugu berri ugariagorik.

KANPAINAK

NAFARROA OINEZ
81.— Gipuzkoan Kilome-
troak eta Bizkian Ibilaldia
diren bezala aurten Nafa-
rroan antolatu dute lehen-
dabiziko aldiz «OINEZ 81»
izeneko kanpaina. Izaera
eta funtzionamendua Kilo-
metroak edo Ibilaldia dela-
koen antzekoa da, baina
lekua desberdina izango da
noski: ALTSASUN, Ekai-
naren 21ean. Datorren as-
tean luzeago mintzatuk
gara honetaz.

25
ekaina
14-21

baso-emaiza eta

landare jangarriak

isulatza (4. argazkia)

(Berberis vulgaris)

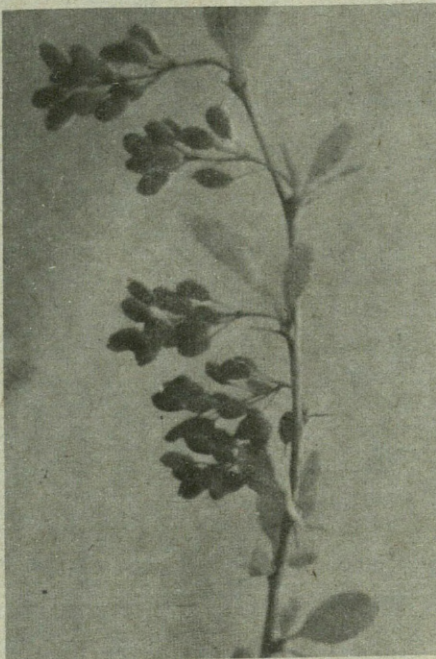
Gazt.—agracejo, vinatera, arlo; cat.—corallets; fr.—épine-vinete. Isulatza edo garratza bi metrotako sasi moduko zuhaizka bat da. Arantzasua eta oso basatia da eta leku menditsuetan, harri artean ere, bero eta hotz ikaragarriak jasaten hazten da.

Isulatzak abar gazteak zuzenak ditu, gero bere mahats txiki-
ren mordoak zintzilik dituenen
makurtzen zaizkio. Bere enbor-
raren azala erbien kolorekoa da.
Antzinean horren bidez artilea
tindatu edo teñitu egiten zen. Isu-
lataren lore horiek ez dute oso
usain onik, bere fruituak, ordea,
jangarriak dira, garratz xamar-
rak dira, baina atseginak (gustoaren
menpean). Dena dela, jan ahal di-
ra eta sendagaiak dira. Iparral-
deko nazioetan limoiarbolik ez
daukatenez limoiaren orde-
z erabiltzen dute eta asko goratzen
dute. Vitamina C asko du. Isula-
tzak gorputza garbitzen du, mi-
neralak ematen dizkio, digestioa
laguntzen du eta egarria kentzen
du.

Isulatza ondo ezagutzen da,
zeren bere abartxoan nudoetan
hostoekin batera arantza zorrotz
batzu erakusten baititu. Bere
fruituak gorriak edo piska bat
arrosak izaten dira, zuriak edo
bioletak ere izan daitezke. Txi-
kiak eta luzetsuak, baina oso
ugariak isulatza oso emankorra
baita eta mordo txiki pilo bat be-
larritako bitxien gisaz zintzilik
erakusten ditu udazkeneko jan-
tziarekin.

Isulatza mendietan, Añamendi
alean eta Picos de Europa-
n ikusten da, baina leku asko-
tan zeharo ezeztatuta izan da, ga-
riaren gaixotasun baten hongoa
bere barnean izkutatzen zela esa-

ten zenez isulatz gehienak erre
ziren eta gaur profugo bat bezela
mendiaren bazter batzutura alde
egin du. Behin Bilboko jardina ba-
tetan isulatz bat ikusi nuen, han
adorno gisaz, akabua.!

basaurritza

(5. argazkia)

(Corylua avellana)

Eusk.—urrutz, urrutx, urrondo,
urria eta besaurra gazt;—ave-
llano silvestre. fr.—noissetier
silvestre.

Plantazio eta baratzen urri-
tzak apartez urritz basatiak ere
daude. Hauek gaur dagozen ur-
ritz barietate guztien gurasoak
dira. Basoan eta mendian topatu
ahal dugun basaurritzak ez du
ezertarako behar pestizidak, on-
garriak eta gizonaren zainketa.
Basaurritza berez sortzen da eta
berez bizi da udaren amaieran
bere emaitzak eskeintzeko, txi-
kiak edo handiak, asko edo gutti
bere fruituak oparitzeko. Leku
batzutan orairdik aurkitu ahal da
baso txiki bat ere osatzen; han
urtxintzek bere paradisua dute.

Basaurritzak itxuraz ia ia
hortuen urritzak bezelakoak
dira. Urrak txikiagoak izaten
dira, baina obeak. Normalki ba-
saurritzak urritzak baino gut-
tiago ematen du. Hala ere gogo-
ratzen dudana: nola orain dela bi
urte mendian 700 metrotan ba-
saurritz batzu aurkitu nituen
urrez beterik, ortukoek baino
gehiago zeukaten.

Basoan, inguru zail eta go-
gor horretan bakarrik urritz one-
nak haziko dira eta bakarrik osa-
suntsuenek landare berriak sore-
raziko dituzte. Honela basaurri-
tzak eta beste basolandare eta
animali guztiek bere defentsa,
pestizida eta fungizida onena
lortzen dute.

Basaurrak ez dira inorenak
eta haien bidez alimento on bat
lortu ahal duzu. Basaurrek kalo-
ria eta proteina asko daukate.

Basaurritza lur epeletan eta
hotzetan ere, eta mendietan
1.200 metrotaraino ere sortzen
da.

Basaurritza antzineko
existentziaren lekuko gelditzen
direnak guttienez ez ditzaten
ebaki itxaroten dugu.

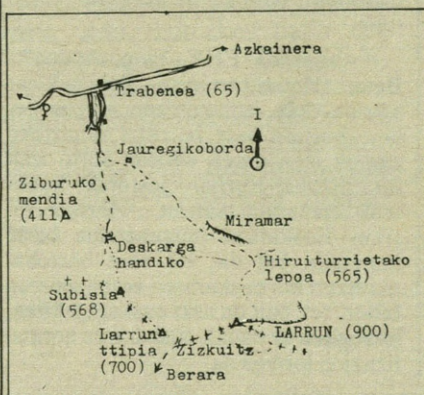
KARLOS DONOSO

larrunaren ipar mendebalean

Ibilaldi hau egiteko Hegoa izango duzue laguntzaile hobereena: Laburdi osoa ikusten da gure oinetan, eta urrun urruneraino hedatzen diren Ozeanoaren itxas urdina eta Landesetako pinudi beltza kontrapundu ederrak dituzue Laburdiko lur berde eta gizondurak beren ttipitasun goxoan dastatzeko. Hegoak irekitzen digu immensitatearen horizontea, eta Hegoak ere ematen dio berdeari haren distira hezea.

Azkaine eta Urruñaren artean duzue Oleta hauzoa; han, Trabenean hain zuzen, Hegoaldera abiatzen da errepide hestu bat, Txurioenbordan bukatzeko. Gure aldamenean kantatzen dabil Larrungo erreka, eta zubirik gabe erreka zeharkatzen duen bide zabala dugu gurea. Hegoaldera zuzen eta gora joango gara, eta, laister, haritzen basoa giblean utzirik, gurea izango den itinerario osoa ikusten da. Larrungo erreka Hiru Iturrien lepoan sortzen da; gainean, noski, gailur zuta, bere antenarekin; gure eskuinean, hots, Hegoaldean, Subisia eta Larrun ttipiaren gaindi kaskoraino doan gailurren lerroa; eta ezkerrean, Iparraldean, Hiru Iturrietako lepotik behera, Miramar harroken azpitik, jeisteko bidea. Ikusgarria lekua, benetan. Behin, arrapatu gintuen ekaitzatik haritz baten hostopean babesturik, gailurra- ren gainean hersten ari ziren hodei beltz leherkorrei so, mendiak ematen digun hunkidura berriz sentiturik, mendietara behin eta berriz itzultzeko bultzatzen gaituen indarra ez dela ulerkorra, sentikorra baino, ongi somatu nuen...

Deskargahandiko lepoan utzi behar dugu bidea. Lepo hontan dolmen bat aurkituko duzue, sinetsgaizki lizundua, gaixoa. Haren lausa ohoragarrietan, turistik benten bidea errez aurki dezatela gezi gorriak pintatuak dira; trikuharri kutxan, berriz,

mila suen errautsak eta botila hautsien uzkin nardagarriak. Halere, mendebalera begira dagoen aldean, lausan ederki landutako gurutz bat, aintzineko harrien kristautzearen lekuko.

Hemendik eta zuzen gora, gure gainean dagoen kaskoraino, Subisia harrokatsua (568 m.). Hau da ibilaldiaren une nekagarriarena: lehen, otak, gero, iratxeak; eta beti harri zorrotz askatuak oinetan. Baina gero goxoak dira belardiak eta ikusgarri paisajeak, mugaz gaindi doan galeizneko bidean:

Larrun ttipia dugu gure aurrean, bere gailur harrokatsu zutaren desafioz. Hogeitamar metro amiltegia gaindi daiteke eskalada aski errezaz, erdia pago makur bat duen tximinia baliatuz; bestela, eskuin aldetik inguratu daiteke. Gero, Zizkuiz lepoan, Beratik goraino daraman pista zabala aurkituko dugu, eta hor berriz aukera duzue: pistarekin goxoki, edo zuzen gora, zaborrez beterik ez balitz goxoa izan litekeen haitzen arteko pasai belarditsu baten bidez.

Ez dizuet, noski, Larrun kaskoa deskribatzearen laidoa egingo. Goitik ikusitako horizon-

tean, Oiz, Anboto eta Haitzgorri, Mendebaleko probintzien oroitzapenez beteriko mendiak; Nafarroarenak ikusteko, berriz, Supermanaren superbista zulakorra beharko genuke, beti gora eta gora eraikitzen ari diren benten zehar ikusteko, baina holan da bizia, eta kitto.

Behera joateko, kremaile-razko burnibidea zeharkatuz gero, bide bat dabilkigu Hiru Iturrietako lepoa mendebetik bururatzen duten pinudietaraino; han ere sortzen da Larrungo erreka. Lepo hontan, eta aurrean diren Miramar harroketara joanez, zeharkatuko duzue zuriz eta gorritz baliztua dagoen sendra. Hau dugu bidea, baina kontuz!: Jauregikobordaren gaineko lepoan, sendra baliztua ezker eta behera doa, eta Oletara daramakiguna, berriz, aurrera beti, zuriz eta urdinez markatua, otadi eskergea batean sartzen delarik. Gainera, pankarta batek ederki erakusten digu «Olhette» edo Oletara joateko bidea hori dela.

Beti behera, goizean hartu zenuten bidea aurkituko duzue. Lau edo bost ordu bete behar da ibilaldi osoa egiteko, eta, Iparraldean gauza bitxi izan arren, jende asko aurkituko duzue ere. Mendietan footing egiten dutenak, etorritako turista ausartenak, Sentier de Grande Randonnée egiten duten frantses mendizaleak; eta gure artzainak, eskuin muturraren alde bozkatzten duten gure hizkuntza eta arrazaren anaiak, alde batetik horren mai-teak eta beste alde batetik horren kakingarriak. Politikak ez digu, ez, ahanzaraziko zein diren beren biziaren lazturak eta pozak, ez eta zein den ere gure kulturarako beren munta prezagarria; baina gauza horiek ere ez digute Chirac-en alde euskaldunek emandako botoen ahotzar mingotsa mingainatik kenduko.

BELTZA

«EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ» taldeen III. biltzar nagusia.

Poliki poliki, nahiko indartzen eta sendotzen ari den mugimendu honek ekainaren 14ean, Donostian, hirugarren biltzar nagusia izango du. Talde hauek beren aldeko eta aurkako jenderik badute, noski, bizirik dauden mugimendu guztiak bezala. Ala ere, bere garrasia egunetik egunera gehiago zabaltzen ari da Euskal-Herri zabalean. Giro berexi batek bultzatzen ditu, sutzen ditu: jendea, hainbat euskaldun erreta daude, eta arrazoien faltarik ez dute. Aspertuak, frustratuak, iguin-duak daude urtez urte lanean ari jo eta ke euskaren alde, eta inondik fruiturik ez ikusteagatik. Ikastoletako lanak telebistak xehatzen ditu sukalde zoko guztitan. Gau-eskolen ekinaldiak urtutzen dira kaleko giro erdaldunean... Komunikabideak ez daude euskararen alde. Herri irratia salbu, gaineko irrati guztiak, Euskal Herri osoan, ea erdara utsean ari dira. Denok dakigu komunikabideen eragina eta indarra gaurko gizartean. Hortaz, EHE. taldeek kanpaina bati ekin diote. «Gabonetarako telebista —irratia euskaraz» izenburuarekin. Lehendik, erdera utsean zeuden errotulazioekin ere sartu ziren, manifestapenak antolatu... Bizi dira. Eta taldeko bati bizpahiru galdera bota

dizkiogu, laburki erantzuteko eskatuaz.

—Zer da EHE. mugimendua? Beste arlotan, aministia dela, nukleara azaldu dela, emakumeen arazoak dela... hortara bere borroka zehazteko asmoa izan duten taldeak sortu izan dira Euskal-Herrian: jectorak, komiteak, emakume taldeak... «Euskal Herrian Euskaraz» mugimendua beste hauetako bat da, eta bere borroka, ekintzen eta euskararen erabilpenaren bidez, (ez bait da aski euskara jakitea, hitzegiten ez bada), euskararen normalizazioa lortzea da.

—Telebista —irratia kanpaina, zer dalata?: Denok, inguruneak zer garrantzia duen badakigu. Zehazki, euskararen arloan, askotan nahiz-eta gu euskararen aldekoak izan, inguruneak erdara erabiltzea bortxa arazten gaitu.

Beraz, euskararen normalizazioa lortzeko, ingurunea euskaratu behar da. Izan ere, alperrik baida ikastole-tara haurrak bidaltzea, hauek kalean, etxean, zinean, e.a. daudenean, erdera hutsa entzuten badute. Horregaitik gaur egun sail guztietan euskara lortu

behar da: kaleko presentzian, administralgoan, hezkuntzan... eta komunikabideetan. Komunikabideetan euskarak jasaten duen zampaketa salatzerak behartuak ikusten gara, eta hori dalata, «Gabonetarako telebista —irratia euskaraz» kanpainari hasiera eman diogu. Telebistari buruz, zehazki, hauxe gertatzen ari da: atzo gaurko, gaur biharko, bihar etziko...

—Laister, III. biltzar nagusia omen duzue. : Bai, urtero bezala, aurtan ere Biltzar nagusia egiteko asmo-tan gabiltza, Donostian, ekainaren 14-ean. Batez ere, taldeen funtzionaketa eta arazoak denon artean eztabaidatzeko. Puntu hauek sakontzeko asmoak ditugu: hizkuntzaren erabilpena, euskararen normalizazioa, eta nola gauden eta zer nahi dugun mugimendu bezala. Era berean, gure partaide guztiei dei egiten diogu biltzar nagusi hontara.

Galderarik gehiago etzegoen. Ala ere, ondoan zegoen taldeko batek horrelako esaldi bat erantsi zuen: «bai, arazoetaz hitzegin behar dugu, eta sakondu. Bainan, hortan ez dugu indar gehiegi erre behar, indarrak kalerako utzi behar bait ditugu».

EUSKALZALEAK, IRMO!.

Abesti batek dion bezala: «herrian batzuk badira oso ondo bizi, patxada ederrean nik ditut ikusi...»

Bitartean, euskara, «Euskal-Herriko hizkuntza nazionala» baztertuta, zokoratuta, zikiratuta, itoa komunika-bideetan: telebista eta irrati gehienetan...

Zertarako ikastolak?. Norentzat gau-eskolak?. Hainbat urtetako lanak, hainbat gazte eta zahar, gure herriko gizon eta emakumeen saioak euskararen alde, gaur urtutzen ari dira, kalean eta sukalde zokoetan ere.

Euskalzaleak, irmo!. Euskara egoera larri batean dago.

«Gabonetarako telebista —irratia euskaraz» kanpaina hasten dugu. Lanerako gogoak baditugu, bainan sosik ez. Zure laguntza ez iezaiguzu uka. Hona hemen gure kontuaren zenbakia: 060 0 01921-9, lankide aurrezki kutxan. Eskerrikasko. Eta jo-ta-ke, goazen aurrera!

«EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ» taldeak.

Euskararen garrasia.

1

**TOMAS LINAZAREN EX-
TRADIZIOARI UKO EGIN
DIOTE.**— Hala pentsa daiteke,
joan den astelehenean, hilak 9an,
Frantziako lehen ministroa den
Pierre Mauroyk emandako de-
klarazio batzuen arauera. Hone-
kin extradizioen arazo latzari no-
labaiteko irteera positibo bat
ematen zaio, oraingoz bakarrik
baldin bada ere. Gainera, horre-
tatik atera daiteke ere, extradi-
zioaren eskaera duten beste erre-
fuxiatu guztientzat ez dela baiez-
korik emango. Agindutakoak be-
te zituen Mitterrandek.

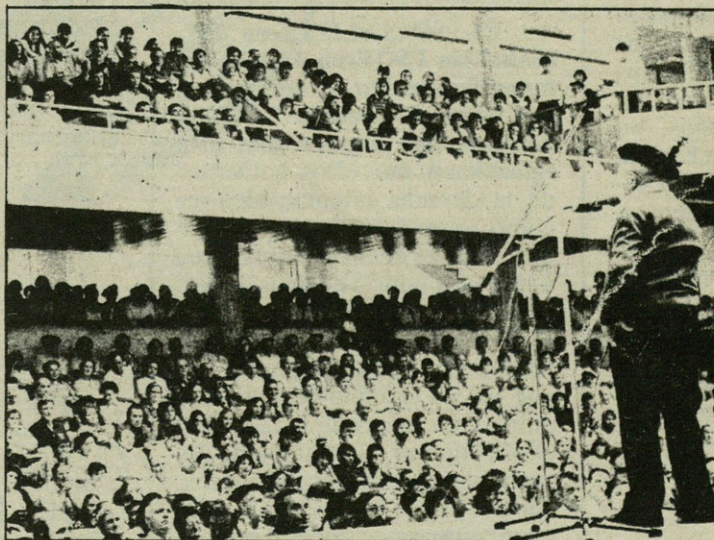
2

**AGUSTIN ANABITARTE
EUSKAL IDAZLEA HIL
DA.**— Hala gertatu zen hilaren
8an Donostian, delakoak 90 urte
zituela. Gu baino aurreragoko
«ARGIA» izeneko astekariaren
sortzaileetako bat izan zen, bere
kolaborazioak hor zehar barreia-
turik arki daitezke, batik bat
«Euskal-esnalea»n, «Euzkadi»n,
eta «Euskera»n. Euskaltzain-
diako laguntzailea zen, eta liburu
pare bat ere idatziak zituen. Eus-
kal idazle eta euskaltzale bat
galdu dugu. Goian begi, bakean
beti.

3

**ERRENTARI BURUZKO
ZERGA ORDAINTZEKO
EPEA BUKATZEAR.**— As-
paldi bukatua behar zuen epea lu-
zatu dute Araba, Gipuzkoa eta
Bizkaiko Aldundiek atzeratuak
garaiz irits daitezen, eta ordain-
tzea pentsatzen ez dutenak damu
ahal izan dezaten. Dena dela, or-
daindu ala ez ordaindu, ez dugu
uste inor geratuko denik «im-
puesto de la renta» delako hori
zer den jakin gabe, edo behintzat
ordenadoreak egiaztatzen duela,
eta kontuz ibili behar dela. Hala
eta guztiz ere, ordenadorearen
lana ez da erraza izango, gezu-
rrez deklaratu duten pilotik
aparte, deklaratu ez duten
beste pilo baten atzetik ibili
beharko duelako, jo eta ke.

4

**MATTIN BERTSOLARIARI
OMENALDIA OIARTZU-
NEN.**— Joan den igandean —
ekainak 7— Oiartzungo herrian
Mattin bertsolariari omenaldi bat
eskaini zitzaion. Madalensoro
izeneko pilotalekua jendez, ber-
tsozaleez gainezka zegoen. Izan
ere, Oiartzunen bertsozale asko
dago. Bertsolari herria izan da
beti. Historiari begiratzen ba-
diogu, herri honek eta inguruak
garai, mende eta belaunaldi guz-
tietan bertsolariak ezagutu ditu.
Bestalde, mugatik gertu dagoe-
nez, bestaldekoekin ia beti harre-
manetan egon ohi da. Beraz, ez
harritu oiartzuarrek Mattinekiko
erakutsitako solidaritateaz. Juan
Mari Lekuonak pilotalekuan ber-

tan adierazi zuenez «Mattin,
bertso lanetan bestaldekoen or-
dezkarria dugu» eta Xalbador ze-
narekin batera, Hegoaldean izan
ditugun Iparraldeko ordezkari
ugarietak izan direla ezin uka.
Nork ez du gozatu Mattinen ber-
tsoa? Eszenarioan, jendeaurrean
azaldu orduko hasten ziren ba-
rreak; gaia entzun orduko, Matti-
nen plantak sorrerazten zuen
bere betsoak entzuteko giro
aproposa. Mattinek, erraz eta az-
kar askatzen zuen betsoa. Ahot-
sak ere, gorputza eta aurpegi bo-
robilaz bat egiten zuen. Aparteko
grazia zuen bertsoa kantatzen;
kantari bikaina. Joan den igan-
dean, Mattinek bertsozaleengan-
dik jasotakoa ez zaio luzaz
ahaztuko.

Bertsolariak —puntakoak—
eta bertsozaleak elkartzen dire-
nean, jakina ez da bertso saiorik
faltako. Saio honen berezgarri-
tzat, gaitzat tresnak erabiltzea
izan dela esango genuke nahiz
eta pilotaleku berean, lehenago
ere horrelakorik ikusi, antolat-
zaile eta gajartzaile beraien
eskutik.

Pikatzoi bat, sardin zaharra,
pasaporte eta horien artean Jon
Enbeitari kitarra, eta honek kitar-
raz lagunduta kantatu zituen
bertsoak. Orokorki, ongi antola-
tutako ekintza. Bazkal garaiean
berrehun bat pertsonaz inguratu-
rik aurkitu zen Mattin. Berak
ere, sei bat bertso kantatu zituen.

politikaren garaia

«Tiempo de política» izena-rekin INTERVIUk estrainatu du aste honetan suplemento berri bat, politikari dedikaturik. Hona hemen han agertutako perla batzuek: «El presidente ha dicho que no habra extradiciones por delitos políticos pero yo creo que el terrorismo no es un delito politico sino social.» «Sólo hay dos pueblos con historia propia a cuestras: el vasco y el catalán.» «Lemoniz, ciento cuarenta mil millones de pesetas paralizados por las metralletas de ETA». «El franquismo gustara o no, dejó un pais nuevo del trinque en lo material, con los extintores llenos, los letreros puestos y las carreteras nuevecitas.» «Felipe según él, hubiera tardado diez años, no diez semanas, en hacer la España autonómica» «La Iglesia ha estado, como siempre, prudentísima en condenar a una ETA salida de sus sacristías, de comunión diaria y que jamás ha atentado contra un cura» «El ejército es uno de los cuerpos sociales que más están haciendo por la consolidación de la democracia»

eta etiologikoa

SABADO GRAFICOren 1251. zenbakian, PSOE alderdiaren partaideen den Música Herzog-i egindako elkarriketa batean, Espainiako batasunari buruz, hain politiko ona eta serenoa den Calvo Soteleri buruz, OTANi buruz, eta EE.BB.ei buruz hitzegin ondoren ondorengoa esaten digu. Irakur:

«ETA podriamos decir que tiene una etiología también fanática, apasionada, terrible, y el principal responsable de su existencia vinculado a un sentido in-

dependentista del País Vasco, a una exaltación de lo vasco, en el fondo racial, excluyente, discriminatoria contra lo que no sea vasco. Es decir lo vasco es lo magnífico, lo deslumbrador, y todo lo que no sea vasco es de principio malo y además va a destruir lo vasco. Entonces, lo vasco ha de destruirlo. Bueno, esta actitud totalmente irracional y perturbadora produce lo que está pasando».

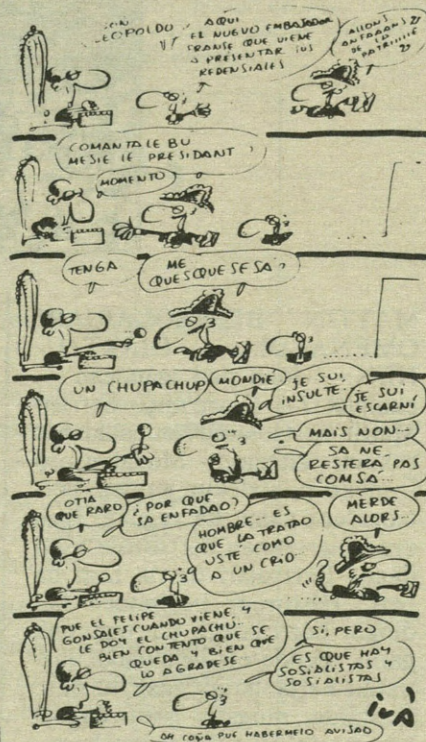
arratak

EL SOCIALISTAREN 207. zenbakian PSOEren politika autonomikoarekiko arduraduna den María Izquierdok UCD gai horretan oso liberala izan dela egiaztatzen du: «Los gobiernos de la derecha intentan algo así como aprender el castellano en diez días, es decir, aprenda usted a ser autonomista en unos meses. Entonces crean las autonomías y plantean la famosa teoría de Clavero de la «tabla de quesos», lo que fue un ejemplo de frivolidad política en temas de Estado difícil de superar. Se trataba de decir: tenemos una tabla de quesos, ¿quiere usted autonomía?, pues tome autonomía; ¿quiere más autonomía?, pues tome más autonomía. Y cuando se ha repartido todo el queso, pues esto se ha acabado.»

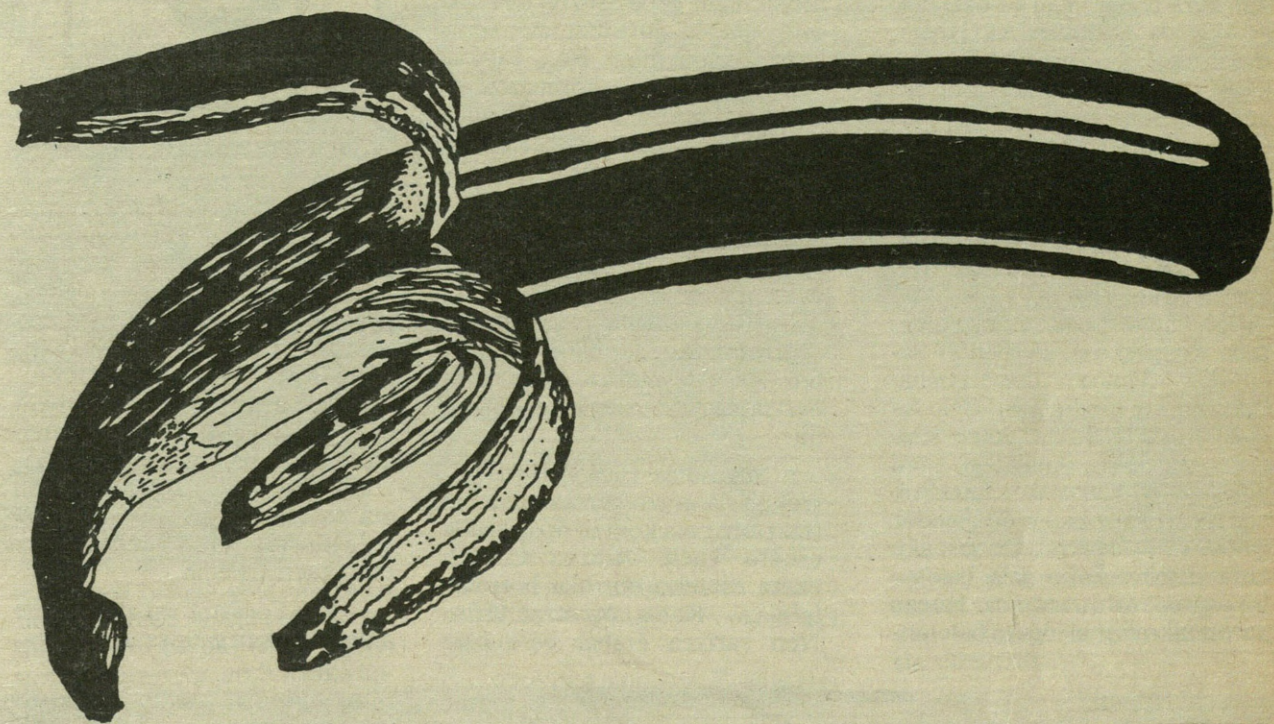
ara nun dirán

Malkoak isurtzen dituzte FUERZA NUEVAkoek 749. zenbakian, Iparragirri («ese gran español cantor de España») buruz idatzitako artikulua bat dela eta. El centenario de Iparragui-

rrer, bardo de España, de la tierra vascongada y del Nuevo Mundo, debe tener resonancia (...) el «Ara nun dirán», hermoso canto a España que debiera haber sido divulgado en todas las escuelas y círculos juveniles de cultura de toda España. El «Guernikako Arbola» es un canto a los fueros perdidos y al árbol foral, símbolo de las libertades castellanas y vascongadas. Cuando volvió añorante e inspirado, mirando a los caseríos del Jaizquibel, los barrancos y los valles desde Hendaya, hizo el canto más emocionante a España, que entonó al llegar a la frontera, José María Iparraguirre escribió: Aran nun dirán —menda maiteak— ara nun dirán zolaiaik —Baserri eder, zuri zuriak— iturre eta ibaiak —Endayan nago zoraturikan— Zabal zabalik begiak: ARA ESPAÑA... LUR OBERIKAN —Ez da Europa guzian» **Gero itzuli eta esaten du:** «No es cierto que Iparraguirre se merece una conmemoración nacional en este centenario?»

EL PAPUSen 368. zenbakitik hartuta.

adierazpen askatasunaren jaia debekatua

Joan zen igandean, ekainak 7an, adierazpen askatasunaren jaia ospatu nahi izan zen Donostian, Trinitate enparantzan. Kalejirak, erromeria, bazkari herrikoia, txarangak, etabar, denak prestatuak zeuden, gobernuarekiko eskaria ezik, adierazpen askatasunaren eguna jaialdi bilaka zedin.

Eskaerari «dagokion» bezala gobernuak debekatu egin zuen. Trinitate enparantza adierazpen askatasunerako oihuz bete ordeztu, Polizia Nazionalaren auto eta armek bete zuten. Gobernuaren debekuak erakutsi zuen beste edozein arrazoinetarak baino hobekiago eskaeraren arrazoina eta adierazpen askata-

sunerako egin daitezkeen borroka guzien oinarri sendoa.

Debeku horren aitzakiak — «fundados motivos para temer la intromisión de elementos subversivos» — gainera, gobernuak libertatei buruz duen eritzia azaltzen digu. Zeren eta, gure ustez, demokrazia baten berez-kuntzarik nabarientakoa bote-

rearen aurka dagoenak bere eritzi eta ekintzak egin ahal izatea bazen ere, gobernadoreenak boterearen aurka egotearen susmoa aitzakitatzat hatzen du. Edo demokrazia hitz ustel bat besterik ez da, edo gobernadoreak demokrata izpirik ez du. Agian dagoeneko alperrikakoak dira arrazoiak hauek, hau ez dakienik ez bait da gelditzen ARGIAren irakurleagoan, baina onarritakoak izanik ere, geldi bitez, ez gaitezen behintzat horretara ohi. Ohiturak jartzen bait dio gure zapalketari behar duen sostengua.

Miguel Castelles, Alfonso Sastre, Jose Luis Morales (hogeita hamasei kereila dituen INTERVIUko kazetaria eta Madrilgo adierazpen askatasunarako komitekoa), Fernando Sagaseta (Unión del Pueblo Canario-ko diputatua), Eva Forrest, Rosa Olivares, Julen Kalzada eta Jokin Apalategi ziren jaialdirako hizlariak. Jailadirik egiterik izan ez bazen ere, jendez gainezka zegoen Donostiako Udal Bibliotekako gela batetan hitzegitea lortu zuten bat batean antolatuko mahai inguru batetan.

Bakoitzak, laburturik bazen ere, bereak bota zituen, Migel Castellsek demokrazia hau monarkia «bananera» bezala definitu zuen. Errepublikak «bananera» kanporako, arpegia zuritzeko, lege bitxiz hornitutako konstituzioak baldin badituzte ere, barnerako lege horiei jaramonik egin gabe aritzen direnak diren bezala, gure hau, monarkia bananera bat dugu. Non, Euskal Herriak arrazoin askorengatik — batik bat nazio arazoari begira zapaltzaile agertzen zelako — ezeztu zuen konstituzio hori, beraien ere ez bait dute betetzen.

Moralesek bere saioa terrorismo informatiboari buruz egin zuen. Prentsa, irrati eta telebistaz iristen zaigun informazioaz «garrantzizkoena paperera joaten dela eta gelditzen dena terjibertsatua ala isildua gertatzen da».

Sagasetak Euskal Herri borrokalaria arazo garrantzitsu batetaz ohar eta kontzientzia zedila eskatu zuen. Arazoa OTANi ezetz esateko borroka horretan ipiniatz. «Kanariarentzat OTANen sartzea erabat bere bide

ekonomikoak ukatzea izango litzateke» esan zuen, «bainan arazoa ez da kanariarrena bakarrik, denona baizik». Terrorismo armamentistak, sistema kapitalistaren irtenbiderik eza salatzen zuela agertu zuen. Bere irtenbide bakarra indar produktiboen deuseztean arkitzen du eta indar produktibo nagusia gizona bera da. «Horregatik berak gerlaren bidez lortu nahi dutena herri batzuek besteen aurka hastea da, eta inperialista asmo hau denon batasunerako erabili behar dugu» esan zuen azkenik.

Eva Forestek askatasunaren alde borrokan gaudenak gutxi ga-

rela zioen bainan gutxi horretan dagoela bizia. «Gure borroka bi-ziaren borroka da, heriotzearen aurkako borroka, eta borroka horretan ezin dugu hainbeste astakeriaren aurrean mututurik gelditzen diren politkoen aldetik itxaropenik izan behar» esan zuten.

Honen ondoren Rosa Olivarres adierazpen askatasunari buruz aritu zen eta «Ley de Defensa de la Constitución» delakoaren aurka. Lege honekin PSOE, PCE eta PNVk bere «harakiria» egin zutela esanaz «adierazpen askatasun bakarra indar armatuen eta bere bertsio ofizialen esku utzi bait dute» zioen. «Hala ere gero eta jende gehiago dago bertsio ofizialak esandakoetatik tutik ere sinisten ez duena.»

Julen Kalzada eta Jokin Apalategi euskaraz aritu ziren. Julenek euskararen arazoa adierazpen askatasunaren ikuspegitik aztertuz, paradogikoki euskaraz esan daitezkeela egirik borobilenak, zioen; legearen beldurrik gabe. «Bainan hori euskara inditarren erreserba batetan bihurtu dutelako gertatzen da. Badakite euskaraz esandakoak edo izkribatutakoak ez dezakeela arrakasta handiegirik ekarri «eta euskararen beraren zapalketa dela euskaldunontzat

adierazpen askatasunik ezaren erakusgarririk garbiena», salatu zuten.

Jokin Apalategi Euskal Herriko egoera salatuz ikertze liberaterik ere ez dagoela aipatu zuen. «Azken urteotan iketzerako mugatasunak gero eta handiagoak dira» zioen. Gero hariari jarraituz eta egoera honen sustriak aztertzeko garaian zapaltzaile gogorrak, besteen kolaborazionistak, bukatzeko nahiko baikorra agertu zen iraultza aurrera doala esanaz.

Soriako espetxearatuen zinta bat ere entzun zen. Laister epaituko dituzten preso batzuen ahotsak ez dituztela epaileak onartzen esan ziguten. Eta Euskal Herriaren gaurko egoera aztertuz gero ez dagoela egiazko bake itxaropenik askatasunik gabe azpimarratu zuten. Herriari KAS erakundean eta aministia-aren aldeko batzordeetan biltzeko dei eginaz.

Azkenik eta bat bateko saio horri bukaera ematean Gipuzkoako Adierazpen Askatasunerako biltzar bat osatzeko asmoa azaldu zen, prestaera horrek izan dezakeen garrantzia aztertuz. Alfonso Sastrek bere laguntza osoa emateko asmoa duela agertu zuten. Euskal Herrian hainbat

egoera zital eta eramanezinak salatu eta jendearen artean adierazpen askatasunarekiko kontzientia sabaltzeko.

Biziki txalotu ziren asmo beroak.

Bitartean Polizia Nazionalaren presentziak argi agertzen zuen borroka horretan eraman beharko den bidearen luzetasuna. Lehen monarkia, ejertzitoa eta estatuaren batasuna ikutu ezinak baldin baziren, gaur egun eskumar ofentsiba honen bolari-rik bortitzenean, «Ley de Defensa de la Constitución» delakoaren poderioz, eta politiko parlamentari handien paktoari esker, indar erantzuleak hitza mozturik daukate erabat. Eta bostereko indarrek beren ekintza erantzuna kontrolaturik dutela lasai har ditzakete beren erabakirik zitalenak ere.

Horregatik gobernadoreak jaialdi hau debekatzean adierazpen askatasun borrokari, arrazoin eta funtsa eman badio ere, zein lasaitasunekin, ezereen beldurrik gabe, erabaki hau har dezakeela ikustea da benetan tamalgarriena. Berak berea egin du. Besteek ahal dutena. Eta beste guziak mutu.

XEFE AGIRRE

udaletxeen ordua

Orain dela denbora gutxi, Estatuak egun pairatzen duen «krisi fiskala» agertzen eta argitzen saiatu ginene. Estatuaren krisi hau, ordea, Espainian berezitasun batzuez ematen da, zeren eta alde batetik diktatur erregimen batetik demokrazia burges batetara igaro behar baita, eta bestetik Espainiako Administrazio Publikoak egiten duen gastua oso txikia baita Europako beste mendealdar estatuenarekin konparatuta. (ik. I laukia)

Egungo krisi ekonomikoan eskubian nagusitzen ari den pentsaerak (liberalismoa alegia) Estatuaren eskuhartze hau gutxitu nahi du gastu publiko soziala murriztuz. Ezkerrek berriz alderantzizkoa egin nahi du zeren eta gastu publiko sozial handiago baten bidez uste baitu langileriaren egoera epe motzera hobe daitekeela, eta epe luzera, boterera igoko denean, ekonomia aisago maneatu eta eskubiaren boikotari hobeki aurka egin ahal izango diola,

Baina gaur ukitu nahi dugun gaia ez da Administrazio Publiko osoarena, beronen osagai batena baizik: Administrazio Lokala. Izan ere Administrazio Publikoaren barruan Administrazio Zentrala ez-ezik, Gizarte-Segurantzak, Administrazio Lokala eta zenbait Erakunde Administrazio Autonomo daude.

Espainiako Administrazio Publikoaren gastua txikia baldin bazen Europako beste lurraldetakoarekin alderatuta, areago txikiago izan da Administrazio Lokalarena (Udaletxeak eta Diputazioak), 2. laukian egiazta daitekeenez.

Frankismotik zetozen udaletxeak, klase nagusiek guztiz kontrolatuak zituzten Estatu zentralaren bidez, eta horregatik indar politiko ezker-tiar eta nazionalistak hauteskundeak zirela medio horietara igo zirenean, oso maniobra-zelai labur zuten. Kontrol hauen artean nik honoko hauek azpimarratuko nituzke:

a) Sarrera-iturbideen kontrola

Udaletxeen sarreraren konposapenari begiradaxo bat botatzen badiogu, berehalaxe oharitzen gara beren zergak atzerakorrak (beheko klaseak gehiago zergapetzen ditu: tasak, kontribuzio bereziak...), zurrinak (denboran barrena oso motelki hazten dira) eta Estatu Zentralaren guztiz menpekoak (honen-gandik heltzen zaizkion transferentziak oso handiak dira beste sarrerekiko, eta jakina denez nork dirua eman, hark agindu). Guzti honengatik udaletxeak sarreraren aldetik bere jokabidea mugatuta dutela esan dezakegu

b) Zuzeneko kontrola

Hau gutxi bailitzan, udaletxeen zuzeneko kontrola zegoen. Beren presupostu edo aurrekontuen kontrola eta onarpena Estatuaren aparatuen eskutan zegoen; Gobernadore zibilak udaletxeen zenbait akordio ezeztatu zitzaizkien; eta abar.

Indar nazionalista eta ezker-tiarrak udaletxeetara iritsi zirenean oztopo hauekin topo egin zuten. Honi erantsi beharko litzaioke administrazio lokalaren mundua haien zat guztiz ezezaguna izatea eta toki horietan zer zen ezker-politika bat burutzea ez jakitea.

Indar hauek borondate onez mugitzera mugatu dira kasu gehienetan eta kapitalaren gestore edo kudeatzaile hobeago edo txarragoak izatera. Gutxitan teorizatu da erakunde horietan eraman behar den jokabideaz eta gutxitan ere finkatu da horietan burutzeko politika.

Baina garai berriak heltzen ari dira. Aipatutako kontrol horietatik eskandalagarri eta nabarmenenak kentzen hasi dira (orain adibidez udaletxeek berek beren aurrekontuak onartzen dituzte) eta Erregimen Lokalek lege berri bar jartzekotan omen daude. Gainera arlo honetan Komunitate Autonomoak konpetentzia

zabalak dituen gero, euskal parlamentuan onartuko den lege baten bidez, udaletxeen konpetentziak (gastu aldetik), eta sarrerak finkatuko dira. Lege honi «Lurralde Historikoetako legea» deitu izan zaio, eta ez dago esan beharrik, geroan udaletxeetan eraman ahal izango den jokabideen baldintzatzaile erabakikorra izango dela.

Euskal ezkerre hartzaz, ezin daiteke puntu honetan alternatibarik gabe ibili. Biharko borrokaren koordinadak jokuan daude. Aurrea hartzeko garaia ailegatu da. Ez gaitezen orain arte bezala defentsiban gelditu.

TRIKUHARRI

1. laukia

Administrazio Publikoaren Gastu Osoa, Barne Produktu Koordinarekiko (1975 ehunekotan)

Alemania:	47'59
Frantzia:	43'52
Belgika:	52'59
Italia:	46'20
Holanda:	54'87
Luxemburg:	51'89
Danimark:	47'59
espainia:	26'45

2. laukia

Administrazio Lokalaren Gastu Osoa, Barne Produktu Gordinarekiko. (1975 Ehunekotan)

Alemania:	17'86
Holanda:	19'15
Frantzia:	7'34
Belgika:	7'79
Italia:	9'44
Luxemburg:	9'31
Espainia:	2'33

Zortzi hilabetetan zehar masoniko-keinu ikasten ari izan arren, ez nekizkien guziak ondo oarindik, eta arpegi ta beste soin zati batzuk hain bizkorrik ez neuzkan ere ez. Mus jokoa bezelakoki izaten zirela lehenengoz uste nuen, baina azkenean oker nenbilela oso ongi egiaztatu liteke. Adibidez, «Argia Pressen erreportero ausartena naiz eta hitz batzuk eskatzen dizkizut prentsa borrokalariaientzat, posible baldin bada» jestomasonikoeraz esateko, hurrengo soinketa egin behar zan: eskuin orpoa ezker belarrien gibelara eraman; eta batera eskuin belarria mugitu kaioen hegalketa gisaz; bitartean sudur puntarekin erritmikoki txirrinan jo eta ipurdiarekin txalo egin Nostradamus Edestia puzkarraz jotzeko. Lehenengo ikasgaia zen hau. Goazen bigarrenera. «Popatik hartzera joan hadi» jestomasonikoeraz esateko, eskuin besoa azkar jaso behar huen zirkuluko arku bat hutsartean inguratzen ezker eskuarekin, goitik beheruntz zetorrela, topo egin arte, besatxoko garaieran. Beste adibiderik. «Hi ta ni foki-foki» jestomasonikoeraz estako, ezker eskua hodi itxuraz ipini behar zan, eta beste-ren hatzarekin aurreruntz-atzeruntz egin hodi barruan. (Hemendik dator gaztelaniaz atsotiz zaharra: «La hodienda no tiene enmienda». Euskal-jagondia

gezurra!

RAFAEL CASTELLANO

jestomasonikoeraz

oharra.) Bukatzeko, «Lau beltz eta erraba frijituriko plater bat atera egin ezak» jestomasonikoeraz esateko, esku batekin baka-rrik pinua egin behar zen, eta bitartean oin-erpuak txandaka ausiki. Beste bi hilabete behar nituen airubetarik kentzeko, eta porfin noizedonoiz Alitaliaren hegazkin batean eseri nintzen.

oso kabreaturik nenbilen, gainera, Masoiniko Ikastolara joan arte beste bost hilabete ita-

lieraz craxcoursetan ikasten ari igaro nintzelako.

Ezin duzue iruditu, irakurle maiteok, ze zorigaitza, jandegi batetan sartu nintzen, Erroman bertan. «Ravioli milanese» jan nahi nuelako, hatza ipini nuen menuen bere lerroan, zerbitzaria etorri zenean. «Questo», esan nion. Eta zerbitzaria han gelditu zen, kieto-kieto, estatua bezala, entzun zen balot bezela. «Questo», errepikatu nion. Baina han jarraitzenze kamarerua, mutua, gorra, ibilge. Ezkozko txingote bat zela esan liteke.

Batetan, igarri nuen ze pasatzen zitzaion: ez nion jestomasonikoeraz hitz egin. Baina inork ez zidan irakasi niri «Ravioli milanese» nola esaten den jestomasonikoeraz! Alajaina! Gosez irabazi nahi ninduten! Aurreuste bat inbaditu zitzaidan eta zerbitzailearen arpegian jo egn nuen behin eta berriz goilarearekin.

Aindura! Ez nengoen oker, orain! Ezkozko paltso-arpegia erori zitzaion zerbitzari, eta asmatu al dezakezue nor zen? Horixe! Aita Mamés Jesuita Enmaskaratua! Sakelatik «Das Kapital» atera nuen behingoan, zas!, eta Aita mamesen begi ikaragarrien aurrean jarri nion liburua. «Aaaaaargh!», orro egin zuen Jesuita Enmaskaratuak, eta nik aprobetxatu nuen leihotik iges egiteko.

Jatetxea

ALDANONDO

SAGARDOA – TXAKOLINA

DONOSTIA

Urrt. 412852

K. EUSKAL-HERRIA-6

gau eskolak eta aitor

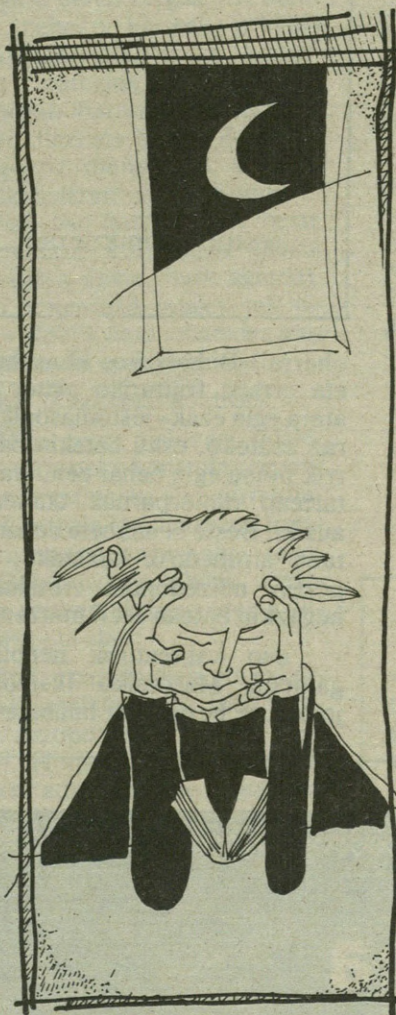
Aitorrek, duela gutti, idatzi du Gau Eskolei buruz ARGIAko Herriko Plazan. Ez digu esaten nongo gau eskolan ematen dituen eskolak. AEK-n koordinatuta joaktzen duen ala ez ere ez digu argitzen. Beraz, ARGIAko irakurleek AEK-ri buruz idea okerrik izan ez dezaten, ene eritzia eman nahi dut horretaz; zeren, ezer gutti baino konkretatzen ez duenez, berak esaten duena AEK-ko gau eskola guztietan jatzoten dela bait dirudi. Sinetsi nahi dut Aitorrek objetibitate osoaz idatzi duela berak ezagutzen duena; eta eskertzekoa da holako egizaletasuna. Zergatik diodan nau?. Aitor bera geratzen delako nahikoa gaizki berak idatzi duen artikuluan.

Gau Eskolen munduan pizka bat sarturik dagoena ez da egongo Aitorrekin ados, artikulua orokorki hartuz. Ez dut esan nahi AEK-ren baitan ez dela gertatzen Aitorrek kontatzen digun moduko edo antzeko gauzarik eta Aitorren antzeko irakaslerik.

Eta ez da errua inori botatzearren; zeren, gai honetan, lan gehien egin dutenak euskara irakasten eta ikasten ari direnak bait dira. Inork edukitzekotan, errua beste batzuk dute: herriaren agintea hartu dutenek, hain zuzen ere

AEK mugimendu herritarra da, zorionez edo zoritxarrez. Eta mugimendu herritarrak bere baitan dituen balio guztiak beregandu nahi ditu.

Baina AEK-k hainbat ahalegin egin du, baita ere, Didaktikan aurrerantza pausoak emateko; eta, erronkarik bota gabe, esan dezake gaurregun Didaktika on eta aurrelariaren jabe dela. Era berean esan behar da ez duela

lortu oraindino Baskonia Euskal Herri bihurtzeko beharko litzetkeen Didaktika mailarik zeren, inon baldin badago Didaktika maila altuaren premiarik gure Baskonian dago, Euskal Herri egin behar badugu behintzat. Esan behar da baita ere AEK-k ez duela lortu oraindino Koordinakundeaz harremanak dituzten irakasle guztiengana heltzea; baina badago AEK-an irakasle talde bat oso ongi prestatua dena; eta gero eta haundiagoa da talde

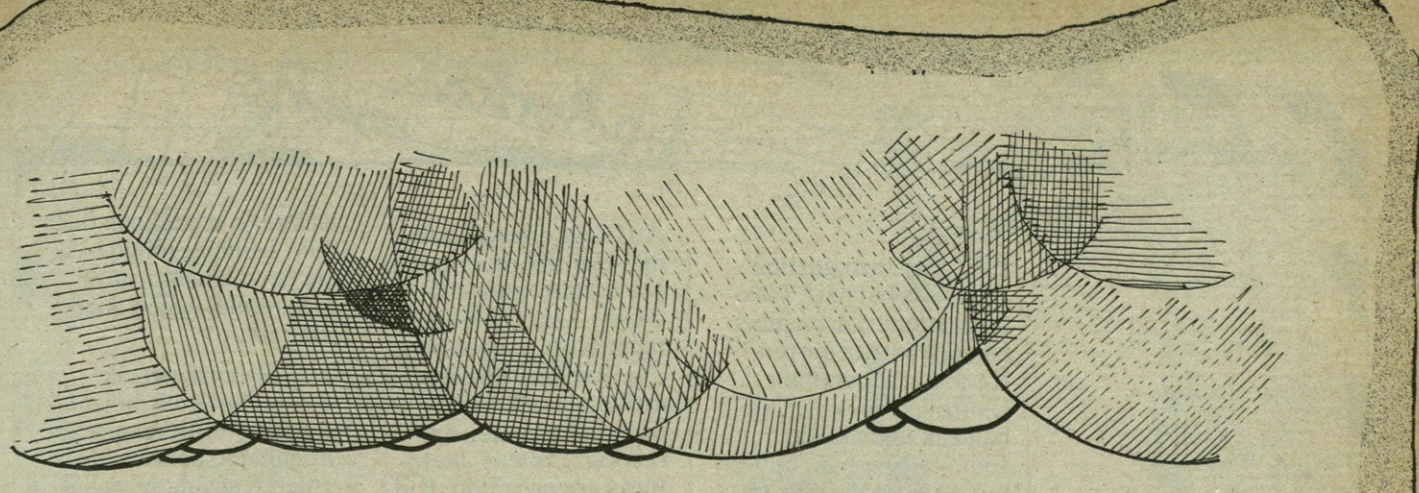
hori. Eta badago, baita ere, beste talde bat didaktika zer den oso gutti sumatzen duena; eta adineko pertsona bati euskaraz hitz egiten irakasteko nola jokatu behar duen ez dakiena. Baina adineko pertsonen euskara irakaskuntza etxeko semerik pobreena da oraindik. Euskal Herriko egoera ikusiz mundu horretan oso gutti lortu dela aitortu beharra dago, Euskal Herria Baskonia bilakatuz doalako, eta ez alderantziz. Hala ere, asko egin da —gehiegi— nolako tresnekin lanean ari den ikusiz.

Egia da Aitorrek esaten duena: Sei urtetan ikasi ez duen asko dagoela, alegia. EHE-k «arinaiztartzat» jotzen ditu eta horrela bataiatu ditu; baina hori gehienetan ez da EAK-ren errua, nahiz eta inoiz baden. Dirudienez Aitorren gau eskolan ere ematen da kasu hori.

Baina Aitor AEK-ko mundutik oso urruti dagoela antz ematen du. Dato ttiki bat aipatuko dut; Badagoela ikastetxerik, esaten digu, lau urtetan euskara irakasten duenik. Eta AEK-ko anitz gau eskolatan bi ikasurte eta bi uda aski dira euskaraz hitz egiten irakasteko. Hiru ikasurtetan eta hiru udatan, ordea, nonnahi ikasi ahal da. AEK-k, gainera, urte erdian irakasten du euskara. Busturiko ikastaroan, adibidez, lau hiletan ikasiko dute.

Hala ere, Hainbat gauzatan hobetu ahal da AEK gaurko egoera konkretuan ere; eta, beraz, kritikak, inizatibak eta edozein motatako laguntzak ongi etorriak dira, aurrera egiteko ziria direnean.

JULEN KALZADA

euskaltzalearen hamar manamenduak

1.— Maita ezazu euskara bi-hotz-bihotzez, baina batez ere egunoro eta uneoro erabiliz.

2.— Ez dezazula gal denborarik eta indarririk euskararen inguruan sortzen diren eztabaida eta auzi antzuetan, hori euskararen izena ahotan alferrik hartzea bailitzateke.

3.— Jakizu euskara kontuan, beste gauza askotan bezala, ez dagoela dogmarik, nahiz eta tartean apaizki asko ibili.

4.— Aintzat har ezazu zeure aitaren eta amaren euskara eta ez iezaiezu konplexurik sar betiko euskaldunei.

5.— Ez duzu euskararen bizia eta etorkizuna hilzorian jarriko, zeure herriaren hizkuntza bidezulo itsuetan sartuz.

6.— Zenbait euskaltzalearen jokaera patologikoez pentsamentu txarrak eta susmoak sortarazten badizkizute, ez zaitez sumindu berehalakoan: uxa itzazu zeure baitatik pentsamentu horiek eta, hori dela bide, ez ezazu inoiz euskara bera izorra.

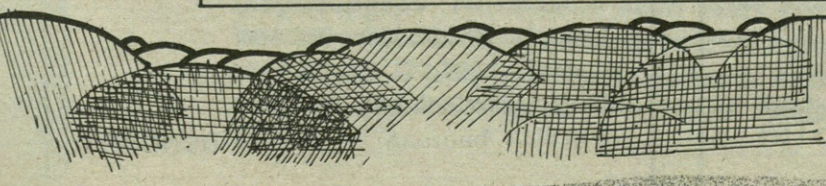
7.— Euskara gure altxor aberatsa denez gero, saia zaitez herriari berea duen hizkuntza ez ebasten; eta gogoan izan zure ondorengoez ere badutela eskubiderik ondare horren erdikide izateko.

8.— Gezurrak buztana labur duenez gero, ez zaitez ibil euskararekiko auziak erdigezurretan eta saltsa uherren bidez konpondu nahian. Aldiz, ahalegin zaitez lehiatsuki horrelako arazoak jakinduriaz eta gizontasunez erabakitzen.

9.— Euskara dela medio, ez zaitez sar inoren emaztearekin edo alabarekin. Orduan bai nahastuko dituzula erabat bazterrak.

10.— Besteren euskarak eta euskalkiak dituen alderdi onak estimatzen ikas ezazu eta ez zaitez beti, gau eta egun, zeure zilborrari begira egon.

OHARRA: Manamendu hauek ulertzen ez badituzu, zaude lasai eta urte luzetan biziko zara. Hala biz.

JOXE MARI URTEAGA

E. H. ren arazo guztitan. Borrokas bat naiz. Hostia guztietan harrapatzen zidatek bainan aurrera! Kezkaturik natxiok Usurbilgo neskataz, ez baitituk takuzkoak. Jodé: buruarinak, boliito hutsak eta azkenean erdaldun hutsak besterik ez dituk. Gainera beti Donostia eta Zarautz aldera joaten dituk ligatzera eta gu Usurbilgo Eliz kanpaia jotzera, ez zegok erremediorik hoiekin.

Hau etzen esan nahi nizuena bainan norberaren larri guztiak ateratzen dira noizpait serio hitzegiten asterakoan.

usurbildik
gaurkoan

Iepa, ARGIA:

Usurbilgo gazte bat naiz eta oso kezkaturik nago euskararen eta

ARGIAz hitzegin nahi nizuke, Iberduerorenaz ez, zuenaz, gure ARGIAz. Azkenaldi honetan kriston martxa hartu dik. Bai, bai. Musikazko artikulu hoiek barne martxa bat diate. Antzerkiaz, zineaz, literaturaz ere oso ondo. Kultur saila maila dexente batetan beteta zegok.

Agertzen dituk gero zenbait gauza mejoratzeke. Adibidez politika saila. Sakondu beharra zegok politikan. Askotan herria egoera larri batetan murgilduta egon arren bazirudik ARGIA ez dela enteratzen.

Mikelatsen hitz gurutzatuak pazientzia

galtzeko modukoak dituk, bainan egongo bide da herri honetan gurtzegramak egiten duen gizonik.

Soportagaitzak zaizkidanak eta inoiz irakurtzen ez ditudanak azkenaldeko bertsoak eta Julen Kalzadaren roilo txarrak. Zergatik ez dituzue kentzen? Ustekabean gehiegitxo enroilatu nauzue, eta bai, bazekiat eskas bihurtzen zaizuela aldizkaria dau den gai guztiak sartzerako. Bestela oso ondo. Gogor emango zioagu oraindik borrokarik. Ea zuen ARGIA pizten den ilunpe honetan.

JOXAN H.

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

ankar s.a.

FRAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,
ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

MINTZAGAI

KULTURA JARDUNAK

JAKIN

GAURKO PEN

Pentsalaria eta eragilea. Gaurko pentsalaria eta zer ez. — Dimensio baten gizon berri honen salaketa intelektualaren pentsamendu eta jokabideak beharrezko gauden. — JOSE AZURIV RIKARDO ARREGI

Lorella — Mikel Lesa edo Am euskal kultura — Lurralde a

Txekoslovakian Hizkuntza Vietnamdarrak eta beren l

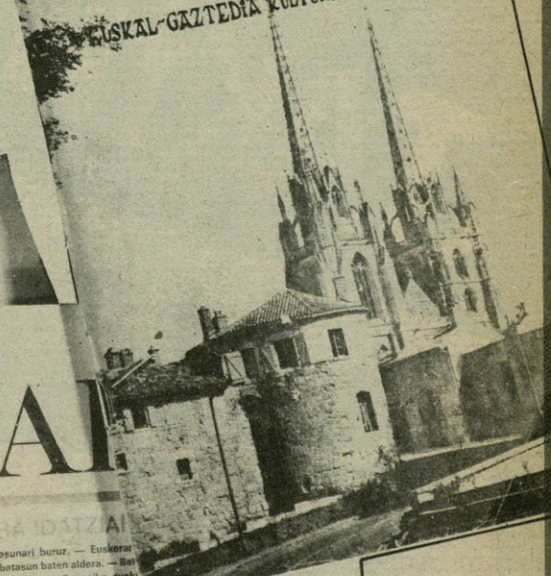
Kamiloren plataforma

Jesukristo

urtekoa: 100 pe

JAKIN

EUSKAL-GAZTEDIA KULTURA BIDEETAN

EUSKERA IDATZIAL

Zenbait irizki batasunari buruz. — Euskerari Literatur-euskerari buruz. — Euskerari behar eta egokitasuna. — Ermua eta euskerari. — SALBADOR GARMENDIA. — ANGERU IRIGAR. — LAPIUR. — JUAN ANTONIO LETAMENDIA. — TXILORDEGI. — CAPITE IMANOL

NOTA LABURRAK

Txekoslovakia. — Paulo VI Ego-Amerikan. — Chicago: hitza! — Hiri mila katoliko errektoreen. — Euskal-musika ariaren gaitza eta etorkizuna. — Kredoaren menpekotasunik eza. — Idazleen Aikartea. — Bientzia. — behiaren ez? — Markusek diola-ta.

KRONIKAK

Huarte Garaztarrak
Parapsikologia: zientzi berri hori
Paulo VI eta Camilo Torres

ISIDORO FAGOGA
XABIER KINTANA
JOAN MARI TORREALDAY

AGIRIAK

Katalan-hizkuntza
Berri-emakilei Aita Santuak

urtekoa: 100 peza

MAIATZA-URRIA

alea: 25 p.

31-32

euskal herria kultur bideetan

Agian norbaitek esango du herri honetan maizegi ospatzen direla urtemugak eta antzekoak. Dena dela, oraingoan beste urtemuga bat hartu dugu aste honetako mintzagaiaren aitzakitzat: JAKINen 25. urtemuga. Bai, duela 25 urte jaio zen, eta hori aipatu beharrezko gertaera delakoan edo, elkarrizketa bat gauzatzera jo dugu bertako langileongana. Normalean Joan Mari Torrealdai izaten da horrela-koetan mintzakide. Guk beste batekin batera eratu dugu, Joxe Azurmendiran. Biekin eta kaseta tartean, bazkalondo atsegin bat igaro genuen. Bazkalondo horren ispilu fidela ondorengo elkarrizketa duzue.

JAKIN

ARGIA.— Nolabait hastearren, konta ezazue piska bat JAKIN Arantzazutik Tolosara jaitsi zen garaiko zerbait, nolakoa zen giroa, etabar...

JOAN MARI TORREALDAI.— Beno, hor haseran esan beharra dago gure belaunaldia eta gerokoak oso diferentziaturik ageri direla. Gure belaunaldia, nolabait esateko, kultural-politiko horietakoa da. Eta gure ondoren datozenak, bai edukazio aldetik edo, askoz «erlijiosoa-goak» dira eta beste dimentsio batzuetara prestatuak, frantziskotasuna, parrokia, etabar. Eta hori guztia nola guk gehiago herriaren zerbitzurako ulertzen genuen, zentzu kulturean, zentzu sozialean, zentzu politikoan. Eta orduan gu ateratzen garenean,

hango maisutza eta gidaritza beste korrante batek hartzen du, eta gu, orduan, handik kanpora goaz.

ARGIA.— Eta noiz eskuratzen duzue berriro JAKIN aldizkaria?

J.M.T.— Ni garai hartan Zarrutzen irakasle nengoen, 1967n, eta JAKIN Arantzazuko teologia estudioak egiteko eta, mesede ez zelako —ez dakit kaltegarri zen ala ez—, laguntzen ez zuelako handik kentzea erabaki zuten. Eta orduan, nik berriz hartu nuen, Tolosara eraman, eta gero Joseba Intxaustik hartu zuen, eta historia luze bat... Bainan orokorki, hau izan zen JAKIN Arantzazutik ateratzeko arrazoina.

ARGIA.— Hori guztia, gainera, seminarioen hustutzearekin batera gertatzen da, ezta?

J.M.T.— Bai, kontutan hartu gure denboretan larogei baldin baginen, 1968an berrogei bakarrik zirela. eta bitartean, esan behar da, JAKIN beti estudianteez eraman izan dutela, geroago nik hartu arte. Hasieratik estudianteen aldizkaria izan da, beti.

ARGIA.— Eta zergatik sortu zen Arantzazun hain zuzen, ideia eta bere inguruko guztia.

JOXE AZURMENDI.— Hirurogeigarren urteetan —ni zaharrago nauk eta horregatik aurreko garaietaz hitzegiten diat— Arantzazu tokatu zen leku ikaragarri pribilijiatu bat. Lehenik Oteiza ari huen han lanean; gero Muñoz pintorea; nik Blas de Otero han ezagutu nian; Aresti etortzen huen ia peregrinazio modura eta han ere ezagutu nian; gazteek egiten zituzten gaueko ibilaldiak. Euskadi osoa mementu hartan, bai kulturalki eta bai sozialki, haruntz begira zegoen; Arantzazu huen seguru aski Euskal Herriak mementu honetan ez duen zentro bat. Denak han biltzen hituen, bai kulturean, bai erlijioan, etabar. Adibidez mementu hartan pinturak izugarritzko zera hartu zian, hura sutan jarri huen: denok pintura estudiantzen eta pintaketak egiten. Eta idazteak ere piska bat funtzio hori zeukan. Lan artis-

ARABA

Demografia • Kultura • Euskara • Indusmagintza
Erakunde foralak • Politika • Nekazaritza

Urtarrila
Ekaina
17/18
1981

tiko bat huen JAKIN egitea ere, errenazimendu horren barruan zegoen.

ARGIA.— Bai, santuario sozio-kulturaleko imajina huen airean...

J.M.T.— Bai, hor bazegok mistika bat, eta mito bat, Arantzazuren mito bat, gure baitan ere asko funtzionatu duena: gerra ondoko erresistentzia giroko zera hori. Han egin zitezkeen gauza batzuk eta beste tokietan ez. Toki pribilegiatu bat, azken finean. Eta gu eta JAKIN giro horretan sortu gintuen.

ARGIA.— Bainan JAKIN hasi, aurreko beste batzuek hasi zuten, ezta?

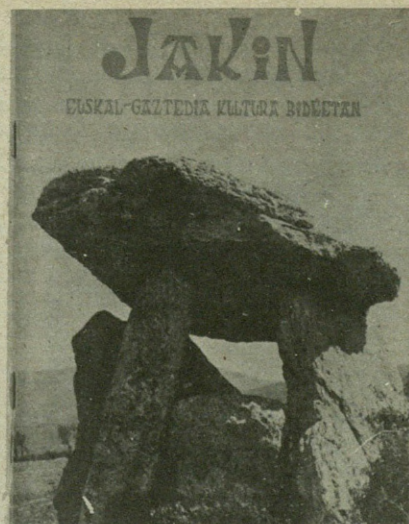
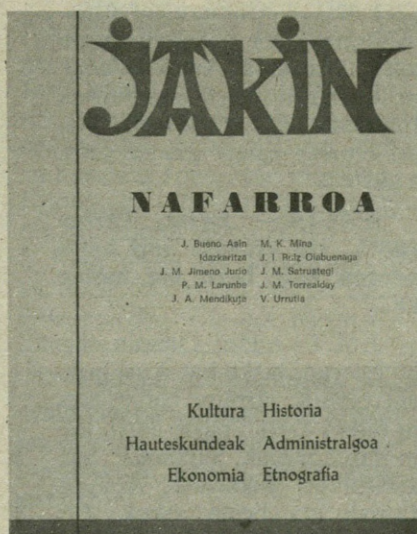
J.M.T.— Bai, konkretuki 1956 urtean. Joxe bera bigarren belaunaldikoa duk, eta ni oraindik geroagokoa. Haitetatik gaur egun kultura idatziaren munduan jarraitzen duen bakarra Fernando Mendizabal duk. Beste izenak hituen: Iñaki Bereziartua, Iñaki Baztarrika, Manolo Urbieto, Sabina Berasaluze, bainan horiek denak atera hituen.

J.A.— Beno, hor gauza bat zegok nire ustez nahiko inportantea dena. Hau duk gerra ondoan belaunaldi berriak egiten duen lehen lan autonomoa. Normalean gaztea zaharrago batekin hasten duk lanean, zaharrago batzuek eramaten duten aldizkari batetan; etabar. Hemen gazte mordo batek bere aldizka-

ria sortu dik, eta hor elkartzen hituen, esan dezagun, Euskadiko seminario guztiak, Ipar Euskadikoak, Bizkaikoak, etabar. Eta alde horretatik ezin duk ahaztu bizkaitarrek eta gipuzkoarrek bere borrokatxoak izaten zituztela, atletik-real, korrikalariak, eta gainerantzekoak zirela medio. Izugarritzko probintzianismoa zegoen garai hartan. Eta piska bat horrekin puskatu zuena JAKIN izan huen, hain zuzen horregatik, bakoitzak bere euskalkian eginez, aldizkaria ikaragarri irregular ateratzen zela. Eta nahasketa hartatik hasten duk iadanik planteiamendu bat egiten, lehenik batasunarena. Aldizkariak gutxienez ortografia batu egin behar du. Ortografiatik hurrengo pausua aditza duk, eta hortik aurrera.

ARGIA.— Eta nola argitzen hituen auziak?

J.A.— Urteoro egiten ziaten bilera bat arazo guzti horiek planteiatzeko, eta programazioaren gauzak ikusteko ere. Eta orduko erabakiak eta eztabaidak begiratzaren baditugu, izugarri duk zein garbi ikusi zuten, 1956 eta ondorengo urteetan, geroko arazo guztia, hau da garbi-mordoilo, euskara batua, euskararen normalizatzeara, etabar. Guzti hau oso garbi ikusten zuten, eta planteiatu ere.

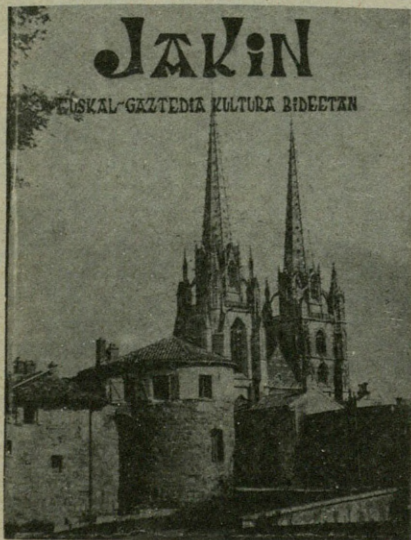

J.M.T.— Eta inportanteena beharbada duk arazo guzti horiek ez direla teorizazio batzuetatik sortu, beren idazteko esperientziatik sortutakoa baizik. Eta hartarako prestatzen zizkieten erantzunak.

J.A.— orduan asko aipatzen zen adibide bat huen, ez zeukala izaterik «jota» bat. Badakizue «jota» delako kantak askotan jotari berari buruz hitzegiten ditek. Alegia, ez daukagula hori egiten segitzerik. Euskal aldizkariak ia beti euskarari buruz hitzegiten ditek, eta hori puskatu behar zela. Euskaraz egingo huen, bainan gai modernoak eta interesanteak erabiliz, zirkulu hori puskatzeko.

ARGIA.— Eta nola konkretatu huen linearen aldatze hori, noiz eta noren eraginez?

J.M.T.— Beno, hor planteiatu huen JAKINEk hamar urte bete zituenean, Rikardo Arregik artikulua bat idatzi zian, JAKIN aukera baten aurrean zegoela esanaz: hiru posibilitate zudean. Bat huen euskal teologarien aldizkari bat egitea, premia bait zegoen; bestea, pentsamendu katolikoaren aldizkaria egitea, beharrezkoa zela eta hori guztia; eta hirugarrena huen aldizkari ireki bat eta interkonfesionala alde horretatik egitea, bainan kultur aldizkari bat. Beraz, hiru horien aurrean erabaki bat hartu behar zela, eta hirugarren hori aukeratu huen. Hau dena 1966an.

ARGIA.— Eta planteimendu hori suertatu baino lehen nolakoak izaten hituen gaiak eta tratamenduak? Ez bait da kasualitatea hori horrela planteia-
tzea...

J.A.— Beno, hor kontutan eduki behar duk sortu zenean oso posibilitate eta medio eskasekin sortu zela, eta orduan euskaraz hitzegitea eta, debekatua zegoela. Orduan, hasieran JAKIN sortu zenean izan huen batez ere bakoitzak bere gaia euskaraz emateko zuen aukera bat, eta ez diagu ahaztu behar orduan gaiak teologia eta filosofia zirela. Beraz lehenengo zenbakiak hartzen badituk, ikusiko duk beti teologia-filosofia ingurukoak direla. Gizartea ere azaltzen huen hala ere. Ezin diagu ahaztu orduko kleroak izugarritzko tradizio soziala zuela, eta horren eragina ere garbi zegoen. Hiru horiek izango hituen, bada, gaiak.

ARGIA.— Eta hortik aurrerako eboluzioa nola gertatzen duk?

J.M.T.— Bai, hor garbi azaltzen duk gaien ekilibrioari begiratzuz gero, teologia eta filosofiazko gaiak urrituz doazela, eta horien gutxitzearekin batera kultur saila beti handituz eta handituz doa. Bainan, hori garbi utzi

beharra zegok, sortu zenean klaseetan erabiltzen ziren gaiak eta, emateko plataforma bat zen. Orduan normala duk hori aldatzen joatea.

J.A.— Eske sortu zenean, honek ez zeukan kontzientziarik aldizkari bat izan behar zuen edo zer kristo izan behar zuen. Esperimento bat izan huen, beharbada oso zaila esplikatzen, merezimendu handiko esperimentoa nire ustez. Erdi tranpan botatakoa. Aldizkari baten programaketa inondik ere azaldu gabe. Geroagokonturatzin dituk aldizkari baten forma ari dela hartzen, eta gaiak ere alde horretara aldatzen dituk. Lehenbizi duk berek egindako lan batzuek kaleratzeko, eta gero dagoeneko duk publiko bati erantzuteko.

ARGIA.— Nolako harrera izan zian aldizkariak orduko kultur gizonen artean?

J.A.— Izugarri ondo jaso zuten ordukoek intentoa, eta oso erreakzio onak jaso zizkian, herbestetik etabar. Jose Antonio Agirre, Zaitegi, Goikoetxea, Zabala, etabar. J.A. Agirrek izugarritzko animoak eman zizkian, animoak eta laguntza ere. Oso inportantea izan huen garai hartan jakitea Orixek, Zaitegik eta besteek ondo ikusten zutela, eta abertzale politikoek ere bai, orduan asko animatu hituen eta bertan hasi hituen zerbait egiten, publiko baten aurrean.

J.M.T.— Gainera garai hartan izen horiek izugarritzko mitoak hituen, ezta? Animoak ematen agertzen ziren Jaurtarkol, Mitxelena, Zaitegi, Zabala, etabar. Horiek baietz esanez gero, ba aurrera.

ARGIA.— Beraz, 1967an geudek, eta erabaki hori hartu ondoren bide berri bat hasten duk...

J.M.T.— Bai, Oinatin egin zen bileran, piska bat ikusi huen zein bidetik jarraitu behar zen, eta bilera hartan parte hartu zienten Santamariak, Sarasolak, Saizarbitoriak, Rikardok, Aranak, Matijak eta beste askok. Eta garbi zegoen Rikardoren perspektiba horretatik segitu behar zela, bainan ez zegoen oso garbi

ere nola egin behar zen konkretuki. Azpituilua ere aldatua zian ordurako. Lehen «euskal teologarien jardunak» baldin bazen, gerora «euskal gazteria kultur bideetan» izango huen, eta horrek adierazten dik piska bat nolakoa behar zian bideak. Hala ere, aurrekoari uko egingabe, zeren JAKIN beti plataforma bat izan bait da, eta bere taldeak izan dizkik beti unibertsitatean; alde horretatik ez huen aldatu. Bainan gaien aldetik etabar asko aldatu huen orduan.

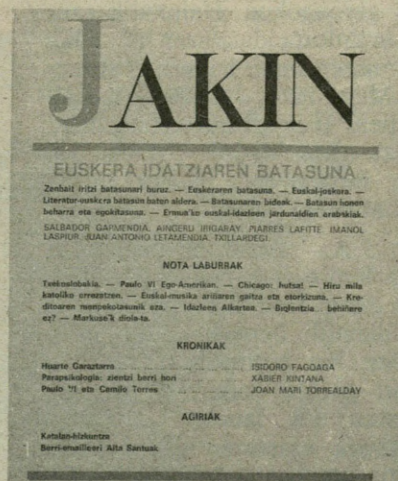
J.A.— Bai, garai hartakoak izan hituen polemika famatu haiek: Rikardo eta Igararen (Txillardegia) artekoak, R. Arregiren «Euskalzaleen Jainkoa hil behar dugu» artikulua, nire «euskaldun zertarako» izenekoa, etabar. Hain zuzen, permeabilitate ikaragarri zegoelako inguruan.

ARGIA.— Eta etapa berri horrek zenbat iraun zian?

J.M.T.— 1967 hasi eta debekatuta arte, zehazki 1969an. Hiru urte pasa nizkian, beraz, JAKINen zuzendaritza eramaten.

ARGIA.— Eta debeku hori zein arrazoinez eman zizueten?

J.M.T.— Teknikoki gaitik ateratzeagatik, hasieran gaia filosofia-teologia bait zen, eta horretatik ateratzeagatik izan huer teoriar, politika eta horiek ez zeudean eta aipatzerik. Hala ere, garbi zegok arrazoina politikoa goa zela, aldizkari batek komeni ez zaigun oihartzun bat ari duk

hartzen eta hori desagertzea mo-
nei zaigunez, behar den aitzakia
erabiltzen diagu. Nonbait hori
duk mekanismoa. Eta orduz ge-
rô, ez duk posible izan oraintsu
arte, 1976 arte.

**ARGIA.— Eta debekatze
horren ondoren liburueta pasatu
zinetan, ez al duk hala?**

J.M.T.— Gure liburueta pasatzea probisonala izan huer, debekatu zutelako pasatu gintuen liburueta, eta ez osoki gainera, zeren formula bat asmatu genian —JAKIN SORTA izenekoa— aldizkariaren luzapena besterik izan ez zena. Sorta horretako lehenengoa aldizkari bezala ateratzeko prestatua zegoen, eta debekarearen ondoren liburu gisa atera genian sorta horretan. Eta formato berdinarekin, eta itxura berdinarekin atera genizkian beste hamar monografia gehiago, aldizkari-liburu formula horren bidez.

Eta beste liburueta pasatu gintuen, ba beno, aldizkaririk egiterik ez zegok, ba goazemak bestelako liburuak egitera. Eta gero hiztegiak, eta oinarriko liburuak, etabar, horiek beste bide batetatik hartu genizkian.

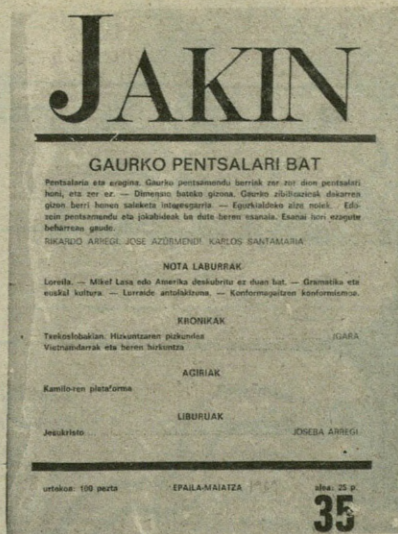
J.A.— Azken finean, liburu-idea eta gainerantzekoak asmo batekin pentsatuak zeudean: taldearen ideari eusteko. Taldea ez zedin sakabana eta ba-koitzak bere lanean jarrai zezan.

ARGIA.— Eta orain, 1976an, JAKIN berriro aldizkari gisa kaleratzean zein asmoz edo planteiamenduz egin duzue? Aurrekoarekin jarraitu nahiean?

J.A.— Hori ez genian ezta kuestionatu ere egin. Are gehiago, liburuena parentesis bat besterik ez huen izan. Gero, baita berriro iritsi zitzaigun bezain laster ekin genioan aldizkariari bainan «zergatik ez» kuestionatu gabe.

ARGIA.— Orain arteko bide luzea piska bat laburtuz, zein biraketa inportante gertatu dituk aldizkariaren historian?

J.A.— JAKINen barrutik ikusita, bi mementu izan dizkik aldizkariak bidaketa bezala ikusi nahi baldin bada. Eta biak bi ize-

nekin lotuta gelditzen dituk. Bat izango huke Joseba Intxaustik eman zion birakuntza. Sortu zutenetik bere eboluzioa jarraitu dik, bainan geroago Joseba Intxausti hasten duk eztabaida sortzen, oso artikulua gogorrekin, garbizaleak kritikatu, hilobi-runtz goazela, gai modernoak behar dira, euskara erraza behar da, etabar. Azken finean, Orixeri egindako kritika. Ordu arte oso orixianoak izan bait ginen, eta al-daketa izango huke gehiago Koldo Mitxelena eta EGANen bidea hartzera. Ordu arte EUZKOGO-GOari jarraitzen zitzaion bezala, handik aurrera EGANi jarraitu zitzaioan. Orduan ere kolabora-tzaile mordo bat galdu huen. Horrexegatik hain zuzen.

Bigarren biraketa handia Joan Marik eman dik. Hau da, gaur egun JAKIN den guztia Joan Marik egin dik. Bai forma-toz, kontzepzioz, ekipoz, eta orokorrean aldizkari baten ideia izan duena Joan Mari izan duk. Eta Joseba Intxaustik Txillardegi eta Mitxelena arkitu zituen beza-la, Joan Marik Santamaria eta Ri-kardo Arregi arkitu zizkian alda-keta egiteko. Eta hor hartutako bideak jarraitu dik beti.

ARGIA.— Eta lehen eta orain arteko aldizkariaren arteko parekatzea eginez gero zein desberdintasun nabari dituk gain-giroki?

J.M.T.— Aldizkariaren kontzepzio bera uste diat desber-din dagoela, askoz ere helduago

dela. Ikusi besterik ez zegoen. Orduan euskal kulturak eman ze-zakeen bakarra hau huen (or-duko alea seinatuz), eta gaur egun uste diat beste maila bat da-goela. Nahiz eta batzuetan plan-teiamenduetan asmatu edo ez as-matu, maila oso bestelakoa duk.

ARGIA.— Eta idazleen aldetik?

J.M.T.— Adibidez, lehen ai-patu dugun idazle familia hori orain idanik ez zegok. Orain as-koz prozedimendu mekanikoa-go duk. Orain ez duk konforme daudenen plataforma. Orain bes-telakoa duk. Orduan, nahiz eta joera batzuek egon, eta leialtasun batzuek egon, dagoeneko ez duk familia nahiko handi baten aldiz-karia. Hala ere, gaur egun idazle askoz gehiago zegok. Lehen ize-nak asko eta asko errepikatzen hituen. Dena dela asko kostatzen dik idazteak. Beti gainean egon beharra zegok.

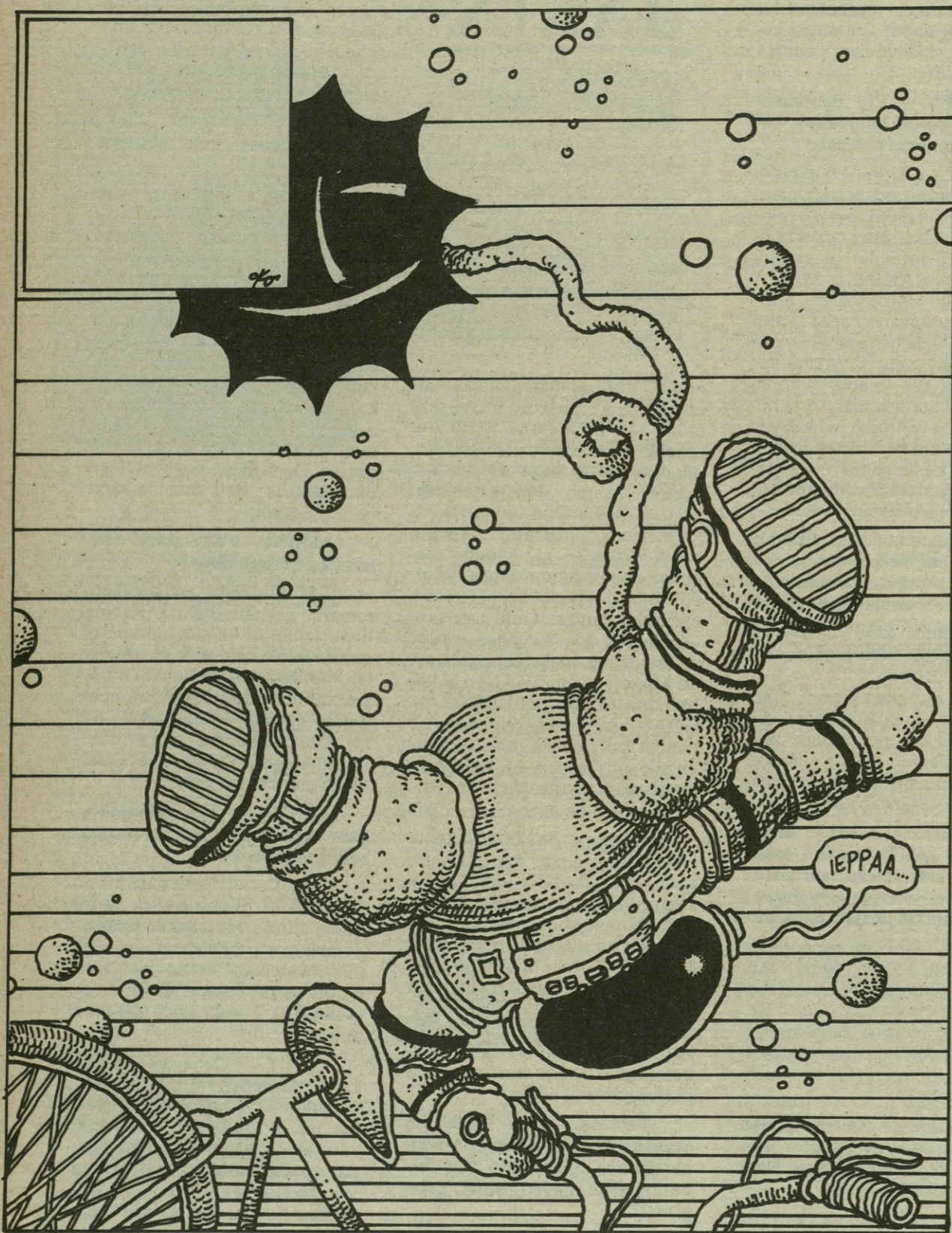
ARGIA.— Eta arazo eko-nomikoari dagokionez?

J.M.T.— Hor ere aldaketa nabaria gertatu duk. JAKINen historian inoiz ez duk inprimategirako lain atera, alde horretatik beti defizitarioa izan duk. Orain, berri, ateratzen diagu inprima-tegiko gastuak ordaintzeko adi-na. Gure ahalmena horixe duk: inprimategia ordaintzea. Eta ida-zleak ere, bainan gutxi

ARGIA.— Eta bukatzeko, gaur egun zenbat saltzen duzue, zein tirada duzue?

J.M.T.— Harpidedunak 2.300 dituk. Beraz horiek segu-ruak dituk. Horretatik aparte, dendetan sartzen dena, batzue-tan besteetan baino gehiago. Gutxi gora behera beste bos-tehun edo. Tirada 3.600 aletakoa duk.

J.M.T.— Dena dela, aldiz-kariak aurrera jarraitzerik badik, barrukoan sakrifioari esker, hau da, nik ez dudalako kobratzen, ezta etxekoek ere, etabar. Hau da, aparatua eramaten duenaren sakrifizioaren gain eraikitako al-dizkari bat da. Eta horrela baka-rrik funtziona dezake, ondoko beste laguntzarik ez dagoen bi-tartean.

LAUAXETA

GOTZON GARATE
GOIHARTZUN

1931-n euskal olerkiliburu jakingarri bat argitaratua izan zen: «Bide barriak». Aurten ospatzen dugu hain zuzen ere liburu horren 50. urteburua. Idazlea Esteban Urkiaga «Lauaxeta» genuen, Laukizen sortu eta laster Mungiara bizi izatera aldaturiko gazte jator, izuti samarra.

Frantziako poesia modernoa Baudelaire-kin hasi zen. Euskalerrikoa, askoz apalago, Lauaxetarekin.

Lauaxeta bere berritasunaren jakinaren gainean zegoen. Izena ere horregatixe aukeratu zuen. «Pioner gazte gara» zioen berak. Ez zebilen oker eritzi horretan. Lauaxetak eta Lizardik batez ere euskal poesigintza ordurarte ez ezaguturiko mailara jaso zuten.

Lauaxetaren asmoa egiazko poesia egitea izan zen. Izatezko aldakuntza lortzen ahalegindu zen: bertsogintza bertsolarismotik lirikara altxatu. Euskaldunok maitagaia zergatik jorratu dugun horren bakan azalatzeko luzetxo joango litzaiguke. Lauaxeta izan zen lirikaren jantzieta maitasunari eta neskatxei kantatzen lehena. Alderdi honetan Lizardiri berari ere eraman egin zion.

Lauaxeta ez zen zerutik bat batean jaitsitako izarra. Bere lana osatzeko ongi gaiturik zetorren. Atzean zeuzkan urte luzarotako ikaslanak. Berak dionez, non edo han miaskaturiko olerkiak euskal arimaz jantzi nahi zituen.

Ederki ezagutzen zituen Greziako eta Erromako olerkariak. Ba dakigu orduko literatura texto klasikoak egarriz irakur-

tzen zituela: Gomez Bravo, Agustí, Jüneman, Kelly.

Oñan, josulagunen etxean, frantses olerkariak atsegin haundiz irakurtzen zituela esaten zidan berriki bere orduko ikaskide batek.

Hauxe izan zen Lauaxetaren xedea. Euskaldunak berak edandako iturrietara eramatea, euskal arloan giro berria sortzea.

Bere olerki ongi neurtuetan, bere arkitekturazko egituren nahiko ongi igartzen zaio parnasianismoa.

Bere sinbolismoa ere aipatu ohi da. Noren eragina esaten, ordea, ez da hain erraz. Mallarmé-rena? Baten batek hori idaroki badu ere, beste askok zalantzan jartzen dute.

«Artzain baten erijotzean», «Langile eraildu bati» eta beste poesietan oso nabaria da Lorca-
ren eragina. Bai eta modernismoarena ere: Lauaxetaren «lilak», «larrosak», «urrea», «zidarra» eta «espan gorriak» Valle Inclánen «Sonatas»etan aurkituko ditugu.

Horien eragina agerikoa izan arren, Lauaxetak olerkiok bere berezko senaz apaindu eta molde berritan agertzen ditu; euskal kutsua eranstean die, seme berria sortuz.

Errefraua sarriegi erabiltzen duela era salatu dute batzuek. Jacobson edo Levinek ez lukete holako salaketarik egingo. Errepikatzearen funtzioa poesiaren mami mamian dagoelako ez ezik, errefraua maiz poesiaren sinbolismoa areagotzen duelako ere

bai. Bestalde, poesia aurreratu hala —Lotmanek zorrotz aztertu du alderdi hau —errefraua mami eta esanahiez osatu egiten da.

Garbizalekeriak Lauaxetari kalte egin ziola ezin uka. Horratx bere akatsik nagusienetako bat. «Arrats beran» bilduman, halere, askoz bakanago behaztopatu zen koska horretan. «Arrats-beran»go poesiak laburrago, lauago, arinago eta hobeago dira, denera jota.

Lauaxetaren poesiak irakurtzean, bihotz-zolan «holako gauza triste bat» sentitu ohi dugu. Lauaxeta pesimista samar zen. Berez ilunaldirik eduki beharko ez luketen poesiek ere ba dute tristura antzatzkoa: «Maitale kutuna», «Mutxurdina», «Txiriboginaren alaba»k eta abarrek.

Poeta guztiek bezala, gauzak barne barnetik sentitzen eta ausnartzen zituen pentsalari ez ezik, abertzale haundia izan genuen Lauaxeta. Bere bizia Euskalerraren alde eman zuen.

Hortikan ote zetorkion bere sentipen hitsa? Ba liteke. Leon Lopetegi hilberriak zera esan zidan joan zen hilean: Lauaxetak 1923-n, larriturik, gauez egin-dako ametxar bat azaldu ziola. Espainian gerra zibila piztua zela eta «geuk ere parte hartu behar izan genuen».

Lauaxetak bizkaieraz idatzi zituen bere olerkiak. Pozgarria zinez! Pozgarria euskalkiak maite dituzten guztientzat, eta batez ere bizkaitarrentzat eta bizkaieraz mintzatzen den ibarretan jaio garen denontzat.

Sail honetan duela bi aste agertu zen Joseba Sarrionandiaren artikuluan («musikoterapia eta behiak») dedikatoria ipintzea ahaztu genuen eta honela zioen: **«Musikaz nik baino gehiago dakiten R. ORDORIKA eta J. BARI adiskideentzako».**

euskararen presentzia (15)

Aurki

ZORPETU - EGOERAREN ZIURTAGIRIA
CERTIFICACION DE DESCUBIERTO

Kontzeptua
Concepto

12

1847年。

Udaleko Fondoen Kontuhartzailea
Interventor de Fondos del Ayuntamiento

MRK ZHURTATU A Borondatezko sarrera epea amaitu, zailarik eta behar bezala gaitigatu, traskibatzen den likidazioaren zenbatekos zor diute Hazienda Lokalari ondorengo zordunek.

Eta honela jasoa gera dadin, zorpetu egoera honen ziurtagiria erudit, beronen azkenean adierazten den datan.

CERTIFICO. Que los contribuyentes que a continuación se relacionan, son deudores a la Hacienda Local por el importe de la liquidación que se transcribe, que fué debidamente notificada, habiendo expirado el plazo de ingreso voluntario.

Y para que conste, expido la presente certificación de desahucio en la fecha que al final de la misma se expresa.

[illegible]

ZORPETU-EGOERAREN ZIURTAGIRIA. Hona hemen bati baino gehiago laster asko iristen zaion egoera. Konturatzeko zordun gara. Nola ez, ba, alde guztietatik zergaz josiak gaude eta.

Inpresoaren beheko aldean ikus daiteke «Batura eta segida». Beraz, alde honek badu bigarren bat. Bigarren hau, iruntzia alegia, hurrengo ARGIAN botako dugu eta hona hemen aurkia, zirkuluak adierazten duen bezala.

JON URRUJULEGI

antzerkia

compagnia dramatico vegetalaren

peter pan

eta claudio nadieren

naufragos y mendigos

MIKEL ANTZA

Bilboko Carlton Antzoki elegantean osatu dira berriki nazioarteko Teatro Ihardunaldiak. Hiru antzerki taldek hartu zuten parte berrietan, KOLEKTIBO KARRAKA, «Pase Ud. Sin Lllamar» obra aurkeztuz, compagnia dramatico vegetale di mezzano, «Peter Pan» ipuinaren egokipena eskeiniz eta Claudio Nadiiek bere «Naufragos y Mendigos» montaiarekin.

KOLEKTIBO KARRAKAren obraren aipamena ARGIA 912. zenbakian egina dagoenez beste bi taldeen obrak bakarrik aipatuko ditut.

COMPAGNIA DRAMATICO VEGETALE 1974ko ekainean sortua da. Ordundik panpin eta txotxongiloen munduan murgildurik ibili dira, azkenaldi honetan italiar talde honek bere aktibitateak haurrenganako erlazioaren inguruan desarrolatzen dituzte. Baina ohi denez «nagusiek» ere gozatzen dituzte «haurrentzat» diren obrak.

COMPAGNIAk aurkeztu zuen ipuina ikuspuntu askotatik da interesgarri. Aipatu

behar da hasteko compagnia dramatico vegetalaren azken montaiak ipuin klasikoak berreskuratzea eta egokitzea dutela helburutzat. Aurreko montaiak Lewis Carrollen «Alice nello specchio» izan zen eta hau James Barrieren «Peter Pan» dugu. Hala ere, taldeak ipuin klasikoetatik mota bereizi bat aukeratu du, hain zuzen sorrera ahozko kontaktuzuna izan duten ipuinak (Lewis Carroll bere ilobari eta Barriek David bere semeari kontatuak) Idaztea bigarren fase bat daukatelarik.

Bestalde eszenifikatzerakoan hautatu duten moldeak, inguru hauek ezberdina da. Titereen antzerkiak dauzkan bi zatiak batera agertzen ditu dramatico vegetalak. Aktoreak eszenatoki gainean azaltzen dira panpinak mugitzen. Pentsa liteke giñolak daukan misterioa hauts dezakeela honek, baina ez da horrela gertatzen; moldeak hautsiz antzerkigintza oso bat egiteko bidean daude. Panpinei momentu bakoitzean dagozkien aurpegiak ipintzen dituzte aktoreek; beraz, noiz ere malean tite-

reen antzerkian ohialaren atzean alperrik galtzen den espresibitate hori eskeintzen dute compagniakoe.

Panpinen antzerkiaren mugak hautsi eta eszenatoki guztia aprobetxatzeak eszenifikazio arazo batzuk gainditzea permititzen die aktoreei. Eszenatoki guztian libre ibili ahal izateak ematen dien abantaila ez dute eskapatzen utzi «Peter Pan» ipuinaren egokipen hau eszenatzerakoan. Eta oso efektu ederrak lortzen dituzte itzalen antzerkiarekin; tamaina askotako panpinak erabiliz nolabait dimentsio ezberdinen inpresioa lortzen dute. panel batean dibujaturik dauden eszena ezberdinek, panelak birak ematean, mugimendua idurikatzen dute, zinemaren haseran erabiltzenzen gailuaren antza izanik italiar taldeak erabiltzen duen tiobibo modukoak.

Profesionalki montatutako obra da eta bertan agertzen diren detailen aipamenak mila izan litezke. Testoa da agian problema gehien sortu lezakeena (italieraz bait dago), baina Claudio Nadiiek egin duen egokipen honetan, berak obraren presentazioan zioen bezala, testua da gutxiena, mugimenduaren eta plastikaren bidez ulertzen bait da adierazi nahi dena. Eta giñola majia bilakatu da.

Claudio Nadi bera da bakarrikzketaren antzerkiera landuz itxura oso ezberdineko montaiak eskeintzen duena. Compagnia Dramatico Vegetalaren obrak duen oparotasun eszenikoaurrean austeritate gorrian azaltzen da Claudio, gehien gehienez aulki baten laguntzarekin. «Naufragos y Mendigos» obraren bitartez

Claudio Nadiiek adierazi nahi duena asko da. Agian eta subjektibitatean bakarrik hitzegin daiteke. Eta bere hitzak abiapuntutzat hartuz karakterrean espetxeratzten ditugun milaka pertsonalitateen askatzearen apolojia egiten duela esan daiteke.

Trasformaketaren antzerkia lantzetik, hitz-tun bakarreko eikarriketa gitea doa. Baina funtsean, Claudio Nadiiek iturri askotatik edan eta gero bere antzerkigintzara egokitu ditu literatur jenero deitu litezkeen zenbait; ausartegia dela pentsa lezake norbaitek, hain zuzen Claudio nadiiek egiten duena zera bait da, batzutan komik andergraunda abiapuntutzat hartu, bestetan hegoameriketako ipuingintzarekin kontaktatzen du, Siziliako juglaren kutsuko ipuin garratz bat ere jaurtikitzen du (itxua eta zangogabekoaren historia).

Claudio Nadiiek egin duen antzerkia probokagarria da, egoera penagarri baten aurrean farra eragiten du eta gero nolabaiteko gusto txar batekin uzten zaitu. Dramaren drama. Zenbait unetan Bilbo.

Amaitzeko, Claudio Nadi, aktorearen presentzia deuseztera iristen da, ahotsa besterik ez du erabiltzen, ikusle goa iluntasunean bakarrik utziz. Hor iristen da humorea maila gorenera. Satira eta ironia, trufa eta burla dira nagusi Claudio Nadiaren emandian eta batez ere Kabaretaren erreibindikapean. Kabareta definitzerakoan, Dalik emakumearen estetika dela eta behin esandakoak jasoz, hauetxez dira bere hitzak: «Kabareta titiak atzean dituen emakumea bezalakoa da»

susa-3 kaleratu da: poztu gaitezen

Joan den astean atera-ziren inprimategi-
tik SUSA-3ren aleak, eta
guri primeramanon iritsi
zitzaigun berria. Be-
rehala erditze kultural
horren gurasoengana jo-
genuen horretaz zerbait
esan ziezaguten, eta
egun eguzkitsuak apro-
betxatuaz, kontxako
hondartzara joan eta
bertan tipi-tapa jaso ge-
nuen ondoren eskaini-
zen dugun elkarrizketa.

**ARGIA.— Lehe-
nengo galdara izango li-
tzateke ea zergatik atera
duzuen SUSA delako
hau, zuen lanak argita-
ratzeko beste leku ba-
tzuek baldin badituzue.
Ez al litzateke kultur lujo
bat?**

SUSA.— Haserako
faktore inportante bat
izango huke tradizioa;
beste toki batzuetan,
XAGUXARRAN edo
ARGIAko TITIRITE-
ROetan, SUSAN baino
askoz beranduago hasi
gintuen idazten. Horiek
sortu ordurako SUSAk
lehenengo bi SUSAk ka-
leratu genizkian, SUSA
orain dela urte eta piko
kaleratu genuen lehenbi-

ziko aldiz, eta oraingoa-
ren arrazoin bat izango
huke harekin ez moztea.
Uste bait dugu oraindik
baduela funtzio bat.

**ARGIA.— Experi-
mentoarekin jarraitu
nahia, ezta? Eta zein
izango lirateke SUSA ex-
perimentoa bestengan-
dik berezten duten
ezagugarriak?**

SUSA.— Ezaguga-
rri bat izango huke trans-
zendentziarik gabeko
katxarro bat izatea, ha-
sieran behintzat, orain
beharbada piska bat al-
datu bait da. Esan nahi
diat ez genuela batere
eragozpenik maila handi
bat eskatu gabe edozer
gauza argitaratzeko.
Beste tokietan erabili-
tzen diren kriterio neurri
batetan gogor erabili
gabe. Bere aldeko eta
kontrako guztia erekin.
Beraz, aurreko asmoa
izango huke hasten ari
garen (edo diren) ba-
tzuen kaleratzerako pla-
taforma bezala
erabiltzea.

**ARGIA.— Hor pla-
taformarena aipatu duk.
Plataforma baldin bada,
zergatik segitzen dute**

**nolabait beste medioe-
tara iritsi direnak?.**

SUSA.— Beno, hor
kontutan hartu behar
duk ere hau baino aurre-
rago atera ditugun bi
SUSA horiekin gure ar-
tean inolako giroa sortu
dugula, akaso talde bat
osatu dugula esatea
gehiegi huke, baina bai
esan dezakegu badau-
dela gure arteko lotura
batzuek. Eta horiek asko
pesatzen dute gerorako,
eta plataforma bezala
hasi zena, gero beste
zerbait bihurtzen duk.

**ARGIA.— Bene-
tan hitzegin daiteke talde
batetaz zuetaz
hitzegitean?**

SUSA.— Beno, ez
duk hainbeste ere.
Beharbada izango duk
orain zenbaki honekin
perspektiba bat ireki
dela, ilusio berriak ate-
ratzeko eta asmo berriei
ekiteko. Batzuen ba-
rruan behintzat baduk

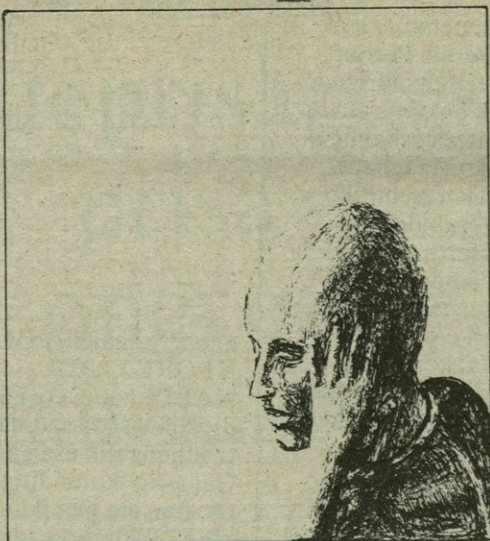
talde bat izateko gogo
hori.

**ARGIA.— Eta he-
mendik aurrera nola jo-
katuko duzue perspek-
tiba horiek gauzatzeko?**

SUSA.— Hor baze-
bilek asmo bat —nahiz
eta guzti-guztiona ez
izan—, datorren kur-
tsoan mintegi edo biltoki
bat montatzeko asmoa.
Bazirudik batzuei gus-
tatu zaiela ideia. Orain
seminario gisako hori
programatu beharra ze-
gok, baina bere asmo-
rik inportanteena giro
bat lortzea izango huke.

**ARGIA.— Orain
arte hitzegin diagu aldiz-
kariaren ezagugarriez
edo perspektibaz; gaiaz
aldatuz, zein eragozpen
arritu dituzue lehenengo
hiru zenbaki honetan
ekonomikoki eta estruk-
tura mailan?**

SUSA.— Hor bi
etapa berezi behar dituk,
aurreko biak, eta hiruga-
rren hau. Lehenengo
biak oso edizio kaska-
rrean atera hituen, bai-
nan aldi berean lanaren
aldetik izugarritzko pisua
eman zigutean, edizio ia
ia artesano bat izan ze-
lako edo. Alde ekonomi-
koaren bidetik guztia
gure poltsikotik jarri
behar izan genian,
inongo subentzio edo la-
guntzarik jaso gabe. Eta
hemen egin behar den
kritikarik zorrotzena
EUTGko Filosofia eta
Letretako
Fakultateko Dekano ja-
una den Antton Arta-
mendirentzat duk dudar-
rik gabe. Zeren aitzakiz
aitzaki bere asmoa bete
zuen: txanponik ez ema-
tea. Haserretu ere hase-
rretu gintuen, eta bere
bulegotik bota ere. Gau-
zak horrela, negarga-
riena duk ikasle ba-
tzuek haseran EUTG
mailarako ateratako al-
dizkari baten gastuak be-
ren poltsikotik ordaindu
behar iztea.

ARGIA.— Eta hirugarren honekin, gauzak aldatu al dituk?

SUSA.— Bai, zorronez. Zuek (ARGIA-koek) emandako babesarikin beste sistema askoz garestiagoetan eta tirada handiagoetan sartu ahal izan dugu. Gure poltsikoek permitituko ez ligituketen bide batetatik alegia.

ARGIA.— Eta irakasleen aldetik nahiz ikasleen aldetik, zer moduz?

SUSA.— Alde horretatik beti jaso izan dugu laguntza moral handia. Dekanoak kintopinora bidali gintuen arren, besteen aldetik

bultzada dexente jaso diagu (prezioa baino gehiago ordainduz, etabar-, bainan luzarora hori ez duk irtenbidea al-dizkari bat mantentzeko. Hitzak baino zer-bait gehiago behar duk. Eta beharrezko laguntza hori ARGIAren aldetik etorri zeiguk.

ARGIA.— Ikus dezagun. Aurreko aleetan lupa bat behintzat beharrezko huen SUSA irakurri ahal izateko, orain ez; lehen idazten zuen jendea ez huen batere ezaguna, eta orain berriz batzuek bai. Horrek al-daketa nabarmena suposatzen dik. Zenuk nola bizitu duzue aldaketa hori?

SUSA.— Jendearen aurrean ez zegok du-darik gure jarrera aldatu egin dela. Orain askoz kontu handiagoz egin behar dizkiagu gauzak, batez ere publiko batekin modu on batez kunplitu beharra daukagulako.

ARGIA.— Konkretuki zer sartu duzue 3. zenbaki honetan?

SUSA.— Aurreko sail erdinekin jarraitzen gaituk. Hasteko, saioak zetozte. Bata, Walter Benjamini buruz, alemana eta judua; bestea, Kafkari buruz, ez alemana bainan bai judua; eta hirugarrena R. Pini-lari buruz, ez alemana eta ez judua. Gero elkar-rrizketa etorriko huke, gauza arinagoak gustoko dituenentzat, oraingoan Jose Austin Arrietari egina. Eta bukatzeko krea-zio-lanak, era guztitakoak eta gusto guztitarako. Itzulpen batzuek ere arki daitezke.

ARGIA.— Esan zidatek ehun pezetatan saltzen duzuela alea. Egia al duk?

SUSA.— Ehun pezetatan ez, hogeituro-tan. Hala ere, esan beharra zegok hogeituro horiekin ez dugula ezta kostoa ere pagatzen. Beraz, bazekiagu alde horretatik galera izango dugula.

ARGIA.— Orduan, ez duzue puta ideiarik marketingaz edo...

SUSA.— Ez, gertatzen duk jendea ez da-goela ohituta era horretako al-dizkari batengatik hori baino gehiago ordaintzera, eta garestiago jartzen baduk arriskua daukak inork ez erosteko.

ARGIA.— Zein asmo ez duzue bete oraindik?

SUSA.— Batik bat irekitasunaren aldetik. Gure asmoa izango huen Deustuko, Gasteizko eta Iruñeko beste ikasleekin kontaktutan jartzea, bainan oraingo ez duk posible izan, ez zekiat norren erruz. Ea hurrengorako lortzen dugun.

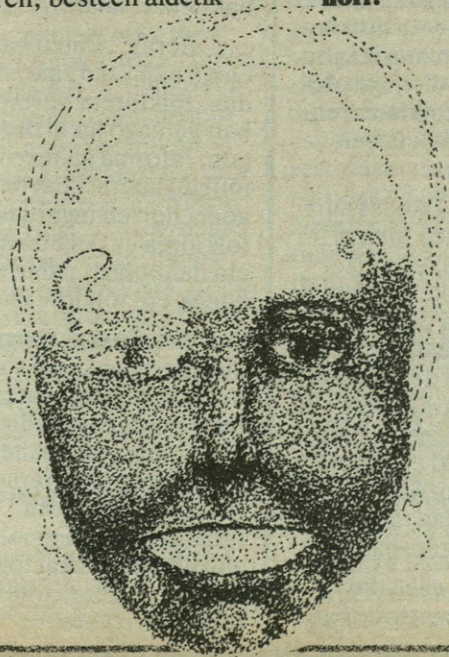
ARGIA.— Azkenik, eta bukatzeko, nor-tzuk hartu duzue parte bertan?

SUSA.— Azkeneko zerrendan ahaztu zitzaizkigun Felix Aies-taran eta Zornotza aipatu nai nizkikek, desagrabiyo modura edo. Gero zerrenda guztia hau izango huke: Imanol Zurutuza, Pablo Sastre, Mikel Uribe, Iñaki Hz. Abaitua, Josu Antza, Mikel Landa, Teresita Amonarriz, Enrike Iras-tortza, Mikel Montoia, Xabier Etxebeste, El batxiller Inurrieta, Iñaki Zalakain, eta David Zua-zalde. Azala Rafa Serra-sek egin dik, eta marraz-kiak Xabier Etxebestek. Aipamen berezia merezi dik On Josemi Zuma-labe, berea bait da ma-keta, eta prozesu tek-niko guztiaren ardura, bainan lotsaz edo, ez dik bere izena azaldu nahi izan.

Beno, honekin bukatutzat emango dugu elkarriketa, hondar-tzako hondar leuna oinetan, eguzkiak gure biz-karrak berotzen dituen bitartean. SUSA ON!

SUSA ESKATZEKO SARTU 100 pta. sobre batetan eta hora bidali:

SUSA Gnal jauregi, 3 1º ezk. DONOSTIA

folklore

folklore jardunaldiak oharkabeki igaro dira

MIKEL ANTZA

Maiatzaren azkenaurreko asteburua (22, 23 eta 24) folkloretua izan da erabat. Hain zuzen Musikaste 81. Nazioarteko Folk Musika-rien Lehen Biltzarrea eta FOLKLORE JARDUNALDIAK pilatu bait dira.

Haria lehenagotik zetorren, maiatzaren 18an hasten zen 1981eko musika astea eta baita FOLKLORE JARDUNALDIAK ere. Aurtengo Musikaste folklorea gaitzat hartuta etorri zaigu eta nolabait Musikasteren itzalean, ordu ajusteak kontutan hartzera baldintzatua etorri zaizkigu lehen aldiz Eusko Ikaskuntzaren Folklore Sailak eta Argia dantzari taldeak eraturiko FOLKLORE JARDUNALDIAK.

Arrakasta eskaxa eduki dutela Jardunaldiok lehen lehenik aipatu behar den gauza da; folklorea aberatsa eta ezkutu duen herria bait da sartuta gauden hau. Aipatu ditudan hiru jaialdietatik, Musikastek ba-

karrik izan du itxurazko emaitza. Zergaitiak eta arrazoiak asko izan daitezke. Esperantza-tsuen, Musikasteren arrakasta Erreterian sortu duen tradizioagatik izan dela pentsatzea litzateke.

Bestalde eta zuzen zuzenik FOLKLORE JARDUNALDI hauen edukia aztertuz, asmo informatzaile bat ikusten da. Bi jaialdi ospatu ziren Victoria Eugenia Antzokian, bata Kantu eta Soinu Tresna Tradizionalei eskeinia eta beste Ingalaterrako eta Euskal Herriko dantzei.

Jaialdion kalitatea, parte hartu zuten musikari eta dantzariena (Erreteriko Musikaste 81era joan zirenak testigu dira) propaganda apal batek ezkutatu zuen. Txiripaz enteratuko zen jenderik izango da. Eta baita erabat harriturik gelditu zenik ere.

Harriturik ez Benito Lertxundiren abestiengatik, horien oparotasuna ezaguna bait da

bazter hauetan, baizik eta Catherine Perrier, John Wright eta Claude Falgelek bakararka eta hirurak batera eskeini zuten kontzertuaghatik. Hirurek lan zientifikoa bat aurrerabideratu dute, aztertu dituzte erroak, landu dituzte soinu tresna tradizionalak, ikasi dituzte abestiak eta azkenekotz agertu dira jendaurrean, beraiek gozaten duten musika eskeintzera.

Catherine Perrieren ahotsak, han eta hemen, baino batez ere Frantziako estatuan jasotako abestiak igortzen dizkigu. John Wright-ek maisuki jotzen du mosugitarra, instrumentu horrekin edozein musika mota jotzeko kapaz dela igartzen utziz. Mosugitarra gutxi entzuten bada inguru hauetan are gutxiago Crwoz izeneko Galesko arrabita. Wright-ek bestalde arrabita tradizionala ere jotzen du. Senarremaztearekin batera Claude Flagel etorri zen eta berarekin ekarri zituen XVIII. mendeko Musette izeneko xiolarru mota bat eta zarrabete barroko bat. Claude Flagelen zarrabetearen soinu bizia entzun egin behar da. Instrumentu guzti hauek eduki dezaketen diru balio ezberdina musika jotzen hasten direnean desegiten da, folkloreak denboraeztasuna bait dakarkigute.

Morris Dances aurkeztu zituzten Men of Essex (Essexeko gizonak) deituriko ingeles taldeak. Eta dantza hauen interesa, dantza berak eduki dezakenez gain, Euskal Herriko zenbait dantzeekin duten forma, jantzi eta doinu antzan dago. Adibidez ezpata dantza, makil dantza eta zapi dantza.

Lehen esan dut asmo informatzaile bat

nabari zitzaiela FOLKLORE JARDUNALDI hauei eta jaialdiok jantzi dituzten hitzaldiengatik esan dut. Gai asko ikuitu dituzte txosten eta hitzaldiok, beti folkloreak inguruan. Eta gehienetan bezala, folklore horren zati ere baden hizkuntza, ingurutik urrun ibili dela azpimarratu behar da.

Puntu ezberdinetatik ikuitu da folklorea hitzaldiotan, beste herrietakoa: Morris Dances In England (Morris Dantzak Ingalaterran); Euskal Herriko folklorea, dantzaren aldetik. Izuetari buruzko hitzaldia, dagoeneko Urtain bezain pamtua egin den Iparrag(u)irre bardoak folkloreakin litzkeen harremanak; pedagogiazko materiale bezala folklorea; Violet Alfordek euskal folkloreaki buruz egindako istudioei buruz; euskal soinu tresnak, eta... abar.

Beraz, zentzu bat eman nahi izan zaie jaialdiei, folkloreak zertxobait gehiago jakin dezagun, informa gaitzen mundu aberats bat bada goela horren inguruan; folklorea ez dela txistua eta danboliña, nahiz eta hauek ere folklore izan.

Eta Euskal Herrian bizi bizi egon diren soinu tresnen berreskuratzerako eta zuzperraldirako oso balios gerta daitezke jardunaldiok aurrerantzean. Mosugitarra (guimbarda ezaguna), zarrabetea euskal folklorea izatera irits daitezen berriz ere.

zinema

«deprisa, deprisa»: ongi edo gaizkiaren gainetik

KOLDO SAN JULIAN

«Deprisa, deprisa», Sauraren azken filmea, «Los golfos» en egileak gaur arte egin duen gauzarik onena dugu. «Deprisa, deprisa» rekin, Carlos Saurak joan den Berlingo Zinemaldian Urrezko Hartza eskuratu zuen. Egileari urteen igarotzea nabari zaio, eta honekin batera lehen ez zeukan heldutasun zinematografikoa. Sauraren zinemagintza aldatu da, bilakatu da, metaforfosis sakona jasan du: elitista eta intimista izatetik «deprisa, deprisa» ren soilatasunera. Klase akomodatuak pentsatzeko duen denboratik sortzen diren problemei, ezbehartuek bizitzeko duten denborari, aurrenaren prejuzioei, kontrajartzen dira bigarrenen irribarre eta negarrak. «Txorizoen» historia bat da, baina, ez da paternalista, ez eta abentureroa, gogora dezakeen bakarra zientzia-fikziozko ipuin bat da, baina adizu, agian arrazoina du eta guzti.

dena gezurra zen

Marilyn buruzko laburmetraia zoragarri hartan, José Sacristán

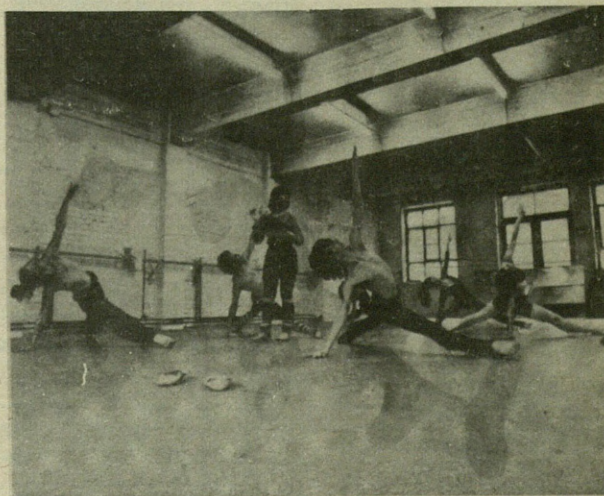
gure haurtzaro guztia eta gure hezkuntza kafkianoa gurasoei eta irakasleei zuzenduz gogoratzen duenean bezala: «ez zela bekatua, Monroeren izter eta bularrak, bere irribarre haragitsuak, mundua bezalako bere ipurdia, bere egutegi mitikoa bere udazken poblatua erakutsiaz, hori dena edertasunari kantu bat zela». «Deprisa, deprisa» n' Carlos Saurak esaten digu beren konportaeragatik eta zikinkeriatatik baztertu behar genituen gizaki horiek ere badituztela sentimenduak, itsasoa gustatzen zaiela, morkortzen direla (pertsonek zibikoak bezala), maite dutela eta beren bizitza askatasun indibidualaren aldeko borrokari egindako kantu bat dela. Zeren eta, azken finean, delinkuente komunak deitutakoak iraultzaile indibidual batzuek besterik ez bait dira, baina beren borrokak ez du inongo ideologiaren alde jotzen (eta hor hartzen du mina sistimak). Gai honetan berriro engainatu nahi izan gintuzten, gartzelak, kastiguak eta heriotze legalizatuak justifikatzearen. Baina, dena gezurra zen.

mundu harrigarri bat

Sauraren filmografia guztian ez dut gogoratzen, esan nahi zuena hain ongi esaten lortu duen beste eszena bat, filmearen protagonistek, erabat aluzinaturik, gizarateko izaki normaleen etxera itzultzea ikusten duten eszena horretan bezala. Eszena honek pentsatu arazi zidan zientzia-fikziozko mundu batetan, bazter-

tuak eta persegituek aldeztu aurretik dena galduta duten mundu bat; horregatik, hain zuzen Saurak adierazi nahi izan du historia honetako protagonistek beste pertsonaia guztiarekin komun duten gauza bakarra giza-itxura dela. Inola ere ez dira beren kideak. Harrigarria izena jarri zaion mundu bat, ongi edo gaizkiaren gainetik dagoen mundu bat.

dantza

balleta, gure artean tradi- zioa duen arte

JIN GARRIDO

Balleta eta dantzaren mundura piska bat hurbiltzeko, Mentxu Medelekin izan ginen hizketan. Mentxu dantzazko irakaslea da, ANEXA euskal balleta

zenaren dantzaria izandakoa eta datorren kurtsoarako Grosen THALIA izeneko akademia handiago bat irekitzeko asmoa du. Datorren 21ean Donostiako Victo-

ria Eugenia antzokian bere emanaldia eskainiko digu, aldi berean Euskal Herrian dantza poliki egin daitekeela frogatuko digularik. Eta poliki aski, gainera.

«Dantza beneno bat da, eta sartzen zaizunean...» Horrela mintzo zitzaigun Mentxu Medel, Donostiako dantza eta balleteko irakaslea. Donostian bertan zaletasun izugarria dago. Aski izango dugu aipatzea hiri honetan bakarrik hiru akademia daudela (Fagoaga, Kontserbatorioa eta Mentxurena), eta beraietan gutxienez 400 ikasle ari direla balleta ikasten. Hori kontutan hartu gabe sartu nahi izanda ezetza jaso duten pila.

Zaletasun hori ongi aski azaldu zen orain dela gutxi Karmen Larumbe famatuaren balletak jira egin zuenean antzokiek jasan aitzuten betetzeekin. Eta ballet horren maila erdikoa dela oharturik, garbi dago herrialde honetan modalitate horretarako dagoen afizioa. Hala ere, Euskal Herrian dantzak izugarritzako arazoak ditu, arazoak eta eragoz-

penak. Ez dago subentziorik, batere ez, honetan aspaldi lanean aritu baldin bada ere. Balleteko emankizunak ez dira maiz ikusten, eta irakasleren batek zerbait antolatu nahi duenean, antzokiek dituzten gehiegizko prezioekin egiten dute topo: entsaio batengatik akaso 30.000 pta. kobratzen dute eta funtzio batengatik hiru aldiz gehiago. Gehiegi, jakina, subentziorik ez duen irakasle bakan bantentzat. Mentxuren ustet, hilean behin gutxienez antzokiak karguz libre utzi behar luke. Oinarrizko problema da, inongo politikoen buruan sartzen dela dantza eta balleta pena merezi duen zerbait denik, Karmen Larumberen Ballet Konteporaneoren zuzendaria den Normando Torresek esaten zigun bezala.

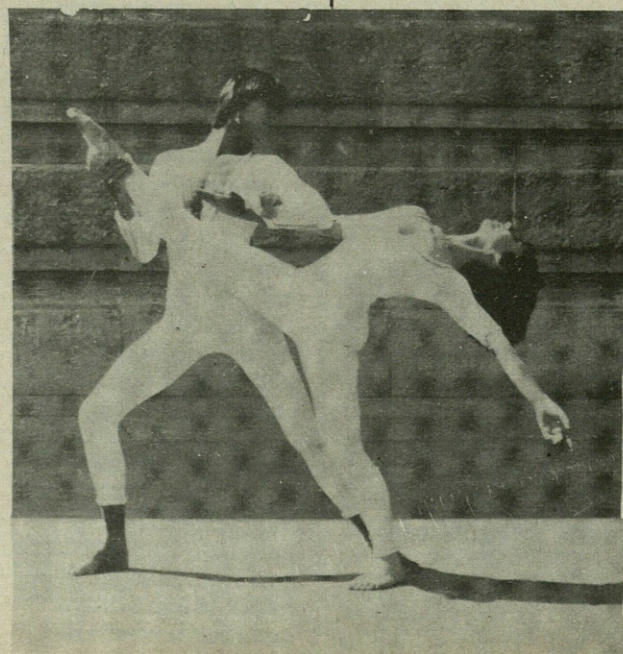
Gero beste makina bat problema ageri dira: nola batu ikasketak dantzarekin, gurasoen mentalitatea, hauek ez bait dute pentsatzen dantza ogibide bat izan daitekeenik eta horrek seme-alabei zoriona ekar diezaikeenik. Bes-

talde ere, ia guztiok dugun mentalitatea, balleta egiten duen gizasemeak afeminatua izan behar duela pentsatzen bait dugu, eta arrazoin horregatik hain zuzen gertatzen da euskal akademietan dagoen elementu maskulinoen urritasuna.

«Inportanteena — esaten digu Mentxu Medelek — hemen eta hemengo jendearekin dantza egin ahal izatea da. Ez dadila gerta Ballet Nazional Espainolean bezala, osatzeko atze-

rriko elementuak ekarri behar izatea.

Victor Ullate atzerriara joan zen elementu duen bila, eta orain Ballet Nazional Espainola frantsesez eta alemaniarrez beteta dago. Hemen jende prestatua ez badago, egin behar dena zera da: balio duten ikasleak atzerriara bidali osa daitezen, eta itzultzean Euskal Ballet Nazionala osatu ahal izateko». Dena dela, ezin da onartu Eusko Jaurlaritzak hemen ballet bat

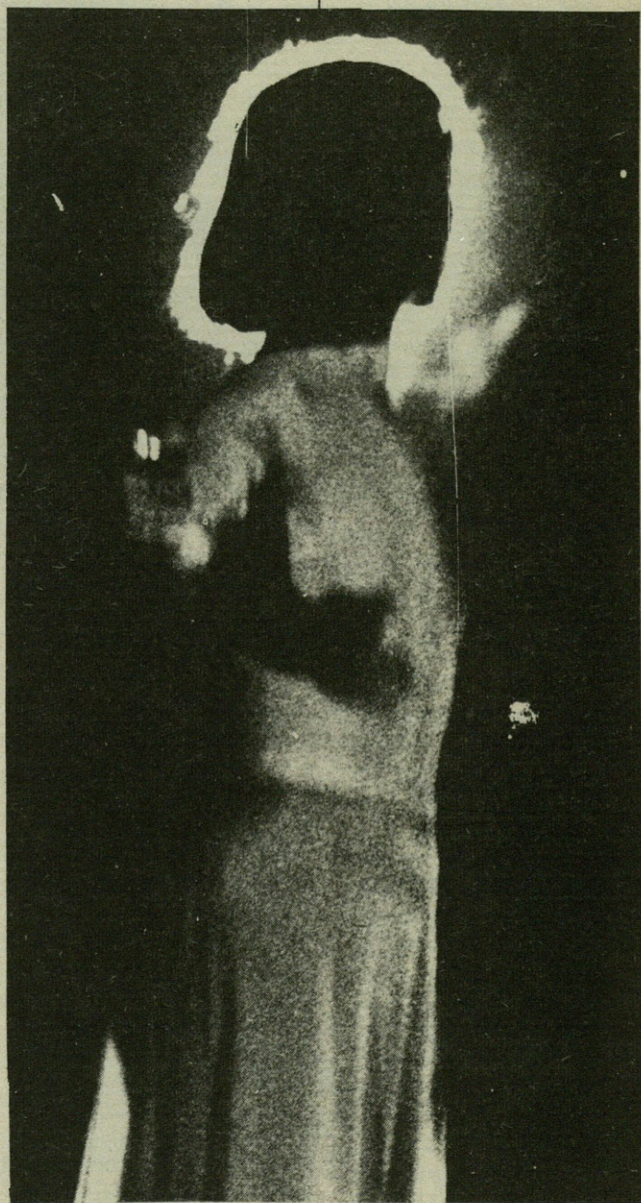
osatzeko Karmen Larumberekin hizketaldiak izatea, kontutan izanik jaiotzez ezik heziketaz eta lanez kanpoko delat, eta are gutxiago Euskal Herrian hainbeste jendek horretan iharduten duen bitartean. Eta ihardute hori ez da oraingoa, ezta gutxiago ere. Aspaldikoa dugu dantzaren lantze hori, hemen, Euskal Herrian. Adibiderik garbiena, agian, ANEXA balleta izan zena da, dudarik gabe.

Duela hamaika urte, Kursaal zenaren lokale-tan 18-22 urtetako gazte dantzazaleen talde bat bi orduz egunoro biltzen zen teknika eta dantza ikasteko. Jende honen artean talde bat sortzeko ideia sortu zen eta horren bidez profesional gisa dantzara dedikatze-ko asmoa. Dirua behar zen eta Savineko Alkorta enpresariak laguntza eman zien, 700.000 pta. eman zizkielarik. Urte baten barru itzuli ahal baziren, ongi, bestela berak euskal kulturarako ematen zituen. Laguntza honi esker 20 pertsonak beren lana utzi eta ANEXA osatzeko oportunitatea izan zuten. Beren asmoa zen gaur egungo dantzako talde bat egitea. Gidariak Conchi eta Jose Laínez ziren. Gaur egun bi horiek Iruñeako Balleteko Katedra dute eta datorren Ekainak 13an Donostiako San Telmon ikusi ahal izango ditugu. Jose Laínez koreografiak asmatzeko eta jantziak osatzeko ikaragarria zen, eta espero dugu hala izaten jarrai dadila, datorren 13ko emanal-

diaren gure gozamenerako. Guridiren 10 Euskal Melodiekien estrenatu ziren, eta Kursaal pasa zuten astean egunoro bete zen antzokia. Baita eskaini zituzten «La consagración de la primavera», «La salamandra», «Romeo y Julieta» eta beste batzuek ere. Geroago Zumaiara, Legazpira, Tolosara, Gasteiza, etabarrera atera ziren, baita Bilbora ere. Gasteizen polikiroldegian 6.000 pertsona bildu zituzten, beren arrakastaren adierazgarri. Hala ere, eta normala denez, herrietan asko jaisten zen ikuslegoa, hiriburuekin konparatuz. «Batzuetan —esaten digu Mentxuk— herri bate-tako bi emanalditan lehenengoan hoge-i pertsona zeuden, eta bigarrean berrogei, eta hauek asko txalotu arren, txaloek gutxi-giko zaporea uzten zu-ten». Iruñean eta Bada-jozen ere izan ziren, izan.

Donostian oso eza-gunak egin ziren, eta jende guztiak esaten zien oso gauza arraroak egi-ten zituztela. Izan ere, normala ziren erreakzio horiek konturatzen ba-gara zein arraro gertatu behar zen Guridiren Me-lodiak era moderno ba-tez dantzatuak ikustea, baita Romeo eta Julieta-ren musika ahots eta soi-nuen montaia batekin edo Julieta zainez bete-tako jantzi batez atera-tzea ere.

Jendea oraindik ez zegoen horretarako prestatua eta erabaki zu-ten Bartzelonara aldegi-

tea, han giro hobea ze-go-en eta. Han Antzerkiaren Institutoak etxe handi bat eman zien ent-saiatzeko eta hogeiek Capsa Antzokian erre-presentatzen zuten. Ez zen oso handia baina dantzarako oso giro ego-kia zegoen. Hilabete eta erdi pasatu zituzten, di-rua bukatu zen, 20 per-tsona ziren, jan beharra zegoen noski eta lagun-tzak eta subentzioak es-kasean zeudenez taldeak desegin behar izan zuen

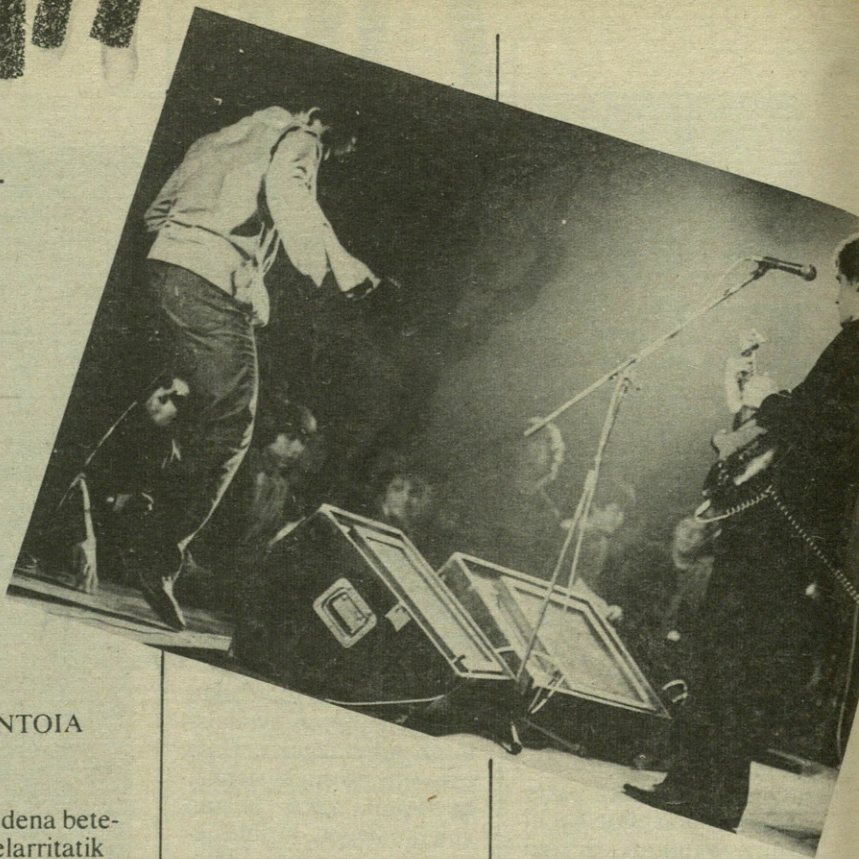
bi urte funtzionatzen pasa ondoren.

Dena dela, hark de-mostratu zuen hemengo jendeaz zerbait egin dai-tekeela arlo honetan, eta ez dugula behar Karmen Larumbe bat ballet mo-derno zer den jakiteko. Kalitate handiko ballet moderno egin da Eus-kadin, aspaldi eta gaur ere. Nahiz eta dirudie-nez Eusko Jaurlaritzako Kultur arduraduna oraindik ez den enteratu.

MUSIKA

wilko johnson — little bob story

IÑAKI URIA
XABIER MONTOIA

Rock & Roll saio oso bat ez bagenekien zer zen (bizi-bizia behintzat), orain bada-kigu. Atean jende gutxi. Zai egon beharra. Larri beltzezko kazadoradun ugari. Txapaz betetako jendea. Mila zuletako poltsikoak. Eta punk batzuk ere. Etxe bakoitzeko onenak. sarrera faltsuak, matoiengandik iheskako korrikadak, gikok leihotatik jendea sartu nahian; halere ez zituzten kristalak txikitu. Txarteletan Little Bob Story (bob txikitxoaren historia) agertzen zen telonero gisa, eta hura izan zen, hain zuzen, gure lehen harri-dura. Gure zerbeza bukatu baino lehen aurreneko akordeak entzun genituen. A toda hostia sartu eta lau «osaba on» frantsez rock gogorrez eta indartsuz Little Bob-i sarrera emanaz, eta Bob benetan «little» zen, kakanarrua, gaizkiegina, betaurreko beltz trajeduna. Baina kantatzen hasi orduko bere presentzia nagusitu zen,

bere abotsak dena betetzen zuen. Belarritatik bihotzeraino rock & roll-a odol bihurtuz gure zainetan. Bruce Sprignsteen eta Chuck Berry-ren bertsio aipagarriak eginaz. Berehala berotuginen, jauzika, oihuka eta txaloka jarraitzeraino saio gauztian zehar. Gure Bob txikiak guztia eman zuen, bere izardi eta gorputz guztia musika bihurtu ziren kableetan. Nahiz eta gutxi izan zarata handia atera zuen jendeak, bortizki eta sutsuki, bisa eskatuz.

Hurrengo zerbeza hartzean kanpoan ikusten genituen oraindik sartzerik lortu ez zutenak. Halako batetan antolatzaileek sartzea uti zieten (behingoz behintzat). Oraingoan ere, ez genuen izan gure zerbeza bukatzerik hastear bait zen Wilko Johnson-en emanaldia. Ez zenu-teke inoiz imajinatuko literatur katedratiko bat (ea nola ikusiko genuen Sarasola bat edo Villasanten bat edo J.M. Lasa-

gabaster bat) eszenario gainean kitarra elektrikoak jotzen eta ez nolana-hi gainera: puarik gabe, hatzaparkadaz, alde batetatik bestera mugitzen, aho zabalik, keinuka.

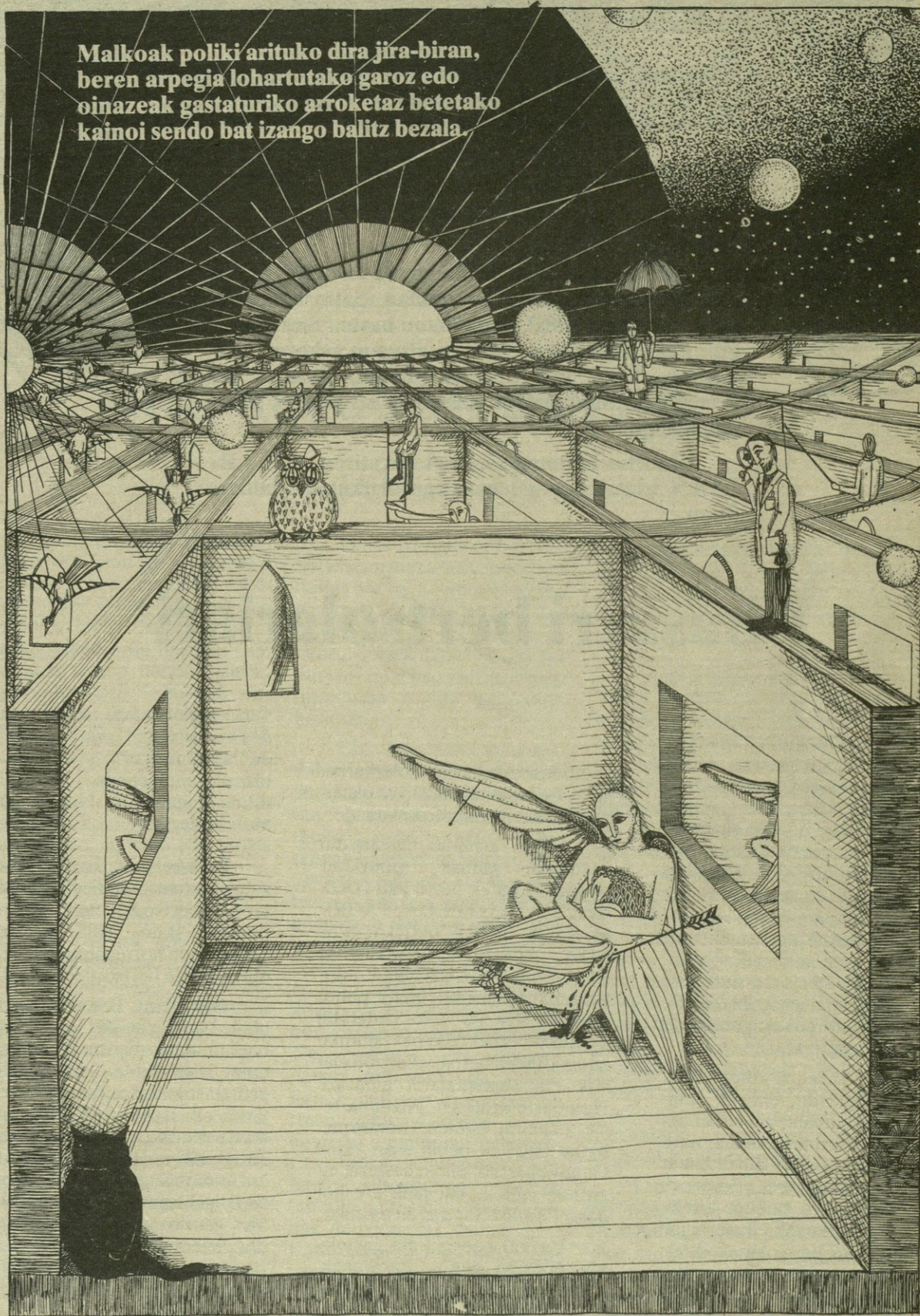
Ihaz ere Bergaran ikusi ahal izan genuen, orduan une txar batetan zegoen, hau da, «Dr. Feelgood» delako talde-tik atera eta bere buruari nortasuna arkitu nahian. Aurten, berriz, kriston goraldia darama. Ian Dury-ren azken diskan parte hartu du («Sveperman big sister» izeneko kanta berea da) eta berak ere diska berria atera du. Lehen giroa bero baze-goen ere honek kiskali egin zuen, baxu eta bateria baten laguntzaz baka-rrik. Jendeak eszenario aurreko bailak bota zituen eta atzera aldera eramane, eszenariopean guztiak pilatzen. Gero eta estuago, gero eta bizikiago. Musikoen ondoan «matoiak» agertu ziren inor igo ez zedin,

baina alperrik. Azkene-rako musiko eta matoi baino rockero gehiago zegoen goian. Wilko Johnson-i eskua emateko asmoz. Amaitu zue-nean kriston istiluak berriro atera arte, orduan eta bukatzeko bere Dr. Feelgood-ko garaiko kantarik ospetsuena — «Back in the night» — es-keini zigun eta delirioa...

Azkenik esan behar, txit jaialdi ona izan zela (Donostian ikusi-tako onenetako bat) eta pena bat dela egiaz-tatzea publizidadeak duen garrantzia publikoa erakartzerakoan. Esan nahi dugu AC-DC ikus-teko 12.000 bat lagun bildu zela eta igande-koan doi-doi milaren bat. Eta hauek, zalantza-rik gabe, askoz ere ho-beagoak ziren. Eta pu-blizidade asunto hone-tan jakingo dute zerbait disketxeek ta F.M.ek.

Reggae doinuz ja-rraituko dugu datorren astean Jimmy Cliff-ekin.

Malkoak poliki arituko dira jira-biran,
beren arpegia lohartutako garoz edo
oinazeak gastaturiko arroketaz betetako
kainoi sendo bat izango balitz bezala.

ZERUKO ARGIA

ILLEROKO ALDIZKINGI EDERGARRIDUNA

URTEZ URTE

1963ko Azillaren 17.an gaude Z. ARGIAren aldi hontako 38garren zenbakian. Salto dexentea eman eta gero. 1963 urte hontan hasten dira gaute-gun euskal idazletzat jartzen ditugun askoren artikulok. Urte zear J. San Martin, Basarri, R. Arregi, K. Santamaria etabarren artikulok bilatzen ditugu.

Gaurko honetan Gabriel Arestiren —Z. ARGIAN idatzitako— lehenengo artikuloa azaltzen dugu.

basarri bertsolariari

ZERUKO ARGIA astekariaren zuzendari jaunari errespeto guztiekin eta Basarri bertsolariari edo Eizmenli jaunari errespeto eta giza lege guztiarekin, nik, orain, Gabreil Aresti poeta txar honek esan nahi diet, azken aspaldi honetan aurrenak argitaratu dituela besteak eskribitu dituen artikulua batzuk, niri gustatzen etzaizkidanak. Oraindik gehiago, nik uste dut, nire iritzi apal, leial eta zintzoa da, artikulua hoiek euskal literatura-ren kaltean datortzala.

Basarrik gauza askoren gainean hitzegin du, eta nik erantzun labur batean ezin eman dezaieket guztieri arrapostua. Artikulu labur honetan gauza bakar bat esan dezaioket Basarriari, bertsolariak ere poetak direla, poeta baserritarrak, (nire lagun on batek dio bertsolariak direla egiazko poeta sozial bakarrak), eskolarik gabeko poetak, baina nire iritzian euskaldun poetarik hoberenak, olerkari guztiak

baino hobeak. Eta ni «olerkaria» naiz, Loramendi eta Orixe olerti-premioak eman baitzikidate.

Azken artikulua batean dio Eizmendi jaunak, gipuzkoar bertsolari batek betso bati GAZTELUA, TENDELUA, TXORIMALUA, ERREGALUA, TALUA, ALUA, ERREZELUA, LUA, (eta PALUA, diot nik), egotziko bazizkion, zazpi puntu pilatuko zituela (edo bederatzi puntuko bertso txiki bat tajutuko zuela), baina bertsoari etzion garririk eta sustantziarik emango. Hainbeste eztaigü. Pilatu besterik ezpalitu eginen, konforme, baina batzuek behin esan zuten Gaudik harriak pilatu besterik etzituela egiten, eta hala ere hor dago Familia Santuaren basilika.

Euskal poesian eta gaztelania poesian geratu ezkarenak, badaukagu erbestearen berria. Orain Verlaine bertso batez gogoratzen naiz:

Les sanglots longs
des violons
de l'automne
blessent mon cœur
d'une langue
monotone.

Bertso hau guztiz lotzen zaio puntuari. Gehiegi aberastutzen du bertso honetan Verlaine-k puntua. Baina hala ere (edo behar-bada horregatik) inoiz ezta inun halako bertsorik eskribitu.

Nik eztut Basarri gorrotatzen, baina uste dut «enplio txar batean dala metitu». Olerkaria naiz; euskeraz mintzatzeko erraztasunik ezpaitaukat, bertsolaria ez naiz. Baina Basarrik diona legezkoa eztela uste dut. ZERUKO ARGIA astekariaren zuzendari jaunak bere paperean leku gehiago eskeintzen badit, nire gaurko esan hau probatuko dut. Eizmendi jauna nirekin horregatik hasarratzen ezpada, alegia.

GABRIEL ARESTI

maskaradak eta beste jokuak

Hotzak omen gara, horrelako orduetan gisa honetako maskarada batek ez du askorik balio. Beste ordu batetan izanen balitz hobeago litza-teke, baina ordu hauetan ezin daiteke zeren hotzak gaituk, sozietateetatik irten eta, afaria, kafea, kopa ostean bai, bestela saio hauek ez ditek deus lortu araziko. Bitartean herriko kaleetan zehar antzerki talde ttipia saiatzan da gure betiko maskarada maitea aurkezte; herriko edo hiriko kaleetan zaila izaten da horrelakoetan ere txaloak aditzea.

Beste bide batzu ba duade ezarrita eta lasaiago onartzen direnak. Egun tabernak oro adibidea jolas-makina berri horietaz josiak agertzen zaizkigu, muestrario zabala paratzen zaigu aurrean, hautatu ezazu nahi duzuna, zure herriko tabernan ziur aurkituko duzu, mota desberdinak baditugu: bingoak, laberintoak, tenis konputatua, guda galaktikoak, e.a. Gezurra badirudi orain aurkitu daitezke gizon edo tekniko anitz horrelako tresnak sortu araziz bizi direnak; ofizio nagusiak eta ez gaizki kontsideratuak izanen

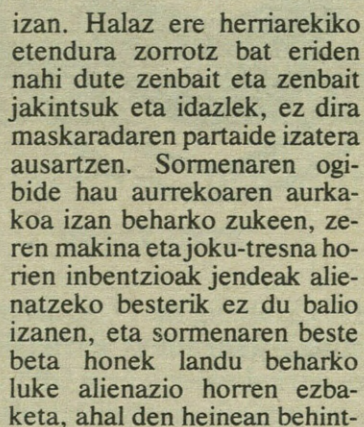
dira lan berri hauek. Tekniko hauen sormena aski ondo ordaintzen da, zeren ahalmen sortzaile honek jendea distraitzeko balio du izkilo alienante horien bitartez, hortaz lan sortzaile hau ezin hobeago ordaindua izanen da gizarte honetan.

Eta bitartean maskaradako antzezleriak kaleetatik jauzika eta koadrilak tabernetan egun oro antza. Konsumoko gizarte honek bere hatzapar handiak zabaltzen ditu egunetik egunera eta alor guztietara heltzen zaigu, oraingoan gure denbora librera ere heldu da, jadanik bizpahiru hilabeteren ondoan modelu berri bat kaleratzen da konputadorako joku horietan edo dibersiorako zenbait tresnetan. Negozianteen eta tekniko hauen irudimena oro ogibide honen barnean erabiltzen da tresna-joku alienante hauek egunetik egunera gehitzen. Eta noski hatzapar berri hauen lehenbiziko biktimak lan alienanteenak eta zekene-nak dauzkatenak izanen dira. Badirudi ereinsuge horren aurrean gure indarrak ahulak direla baina ahaleginak eginen

ditugu gu guztien barneko gizaki tasunak diren bezala adierazten. Gure espazio berria ereindu beharrean aurkitzen gara.

Gure instintu eta bihotz-kaden eremua zabaltu beharrekoa da, hasirik bizi lekue-tan ala auzoetan behintzat, eta ez esaterako egunero egiten dugun antza telebistaren itza-lean gorderik. Maskaradetan eta kaleko ekintzetan gure eguneroko kaleak hartzen ditugu, eta bestetan gertatzen den bezala sentitzen da zer den herrikotasunaren espre-sio-bide bat. Zaharren barrea berriro aurkitzen ahalegin-duaz, aintzinean bezala beren jakinduria sinbolizatuaz eta onartuaz. Etnolojiak eta etno-grafiak botatzen dizkigun hainbat sujerentziak iraultzaile bezala har daitezke egun dugun egoeran. Baina herrian maskarada bat aurkezte den-bean hotz gelditzen gara.

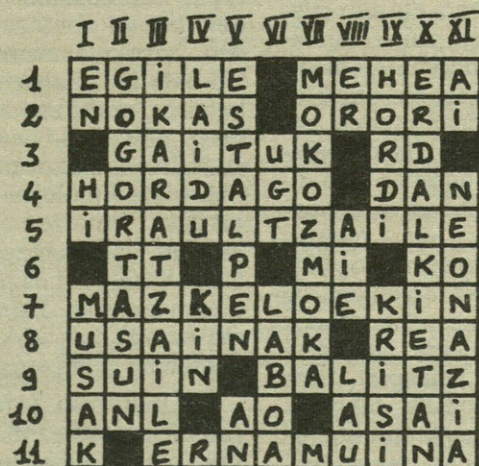
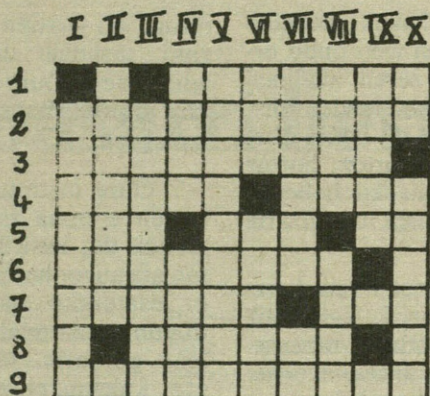
Liburuetan gelditzen diren hitzek ere ez dute ezertarako balio, zenbait idazle izendun hurbilduko da auzoetara eta ziuraski sentituko du bere ideiak eta eleak ez direla jasan

zat. Askosez baliagarriagoa izanen litzateke irudimenaren ahalmen handi horiek eguneroko errealitatearen arazotara bilakatzea, honelaz alienazio erraldoi hori borrokatuaz.

Beste alorretan ere horrelakoak gertatuko dira, eta zehazkizunak suertatuko ziren. Geuk ez dugu bildurrik (inkonszienterik) eta maskaradetan poztuko ginatke jendearen partizipazioa handituko bazen.

MIKELATSen 10 hitz gurutzatuak

9.en Soluzioa.

1. Xumeena edozein keria baino hobe.
2. Batek gutxienez non ez duen Argia irakurri behar, lagun guztiak zeruratu nahi ez baditu...
3. Haien artean, zuri batek bi beltz baliatu ditu, musikan ezik! Nor dira?
4. Gizon izena. —Nihun Lapurdin.
5. Gudukaren bihotza. —Atzizki partitiboa. —Haiek geldiarazteko aski balitz!
6. Iparragirreraren kontrarioa.
7. Arkitektur hitza,... ez baserriar arkitektura, noski! —Pirinioetako Printzerri baten beribiletan.
8. «Zerbait ustelik dago Irango jaurreirian» zioten horiek...
9. Bide bateragarriak.
- I. Etxepareren uztia.
- II. Galdetzen dena, otoitz egitean.
- III. Txominen laguna.
- IV. Iturri natural. —Abereen zangoentzat Euskaldunen besoentzat
- V. Nondik jaisten datekeen Gizona, arbesotzat Tximinoa badeza.
- VI. Ingles jauna. —Hori bada zure iloba Hil hobe!
- VII. Emazte izen alemana. —Atzizki.
- VIII. Aditz baten ondotik, «noiz»? galderari erantzuteko. —Baiona-ren eta bidea-re artean.
- IX. Zaizkio Bizkaian.
- X. Eta orain, Jaurilaritza. —Hori, bada kigu; nora, geroak esango!

euskal lehen (s) philmea

Oso aphalki anuntziatu da euskal zinemagintzak ekoiztu duen lehen (s) philmea

Norbaitek euskal zinemagintza hastapenetan zegoela zioen, ba horra hor pornografia-erotikan egin duen lehen inkurtsinoa.

Bestalde, dirudienez, norbaiti entzun eta iturri fidagarrietatik jakin omen duen beste norbaitek esan digunez, Euskaltzaindiak eman die testuei azken gainbegiratua.

ESE AJENTZIAK

TITIRITEROEN KUTXA

Dugunarenganako itsu,
edukiko dutenari begira.
Geure buruengandik iheska,
besteen esanen beldur.
Geure burua maitatuaz,
besteak gorrotatuaz,
orain honetan galduak.
Etorkizunean,
gure amets eroetan pentsatuaz.
Garena,
izan nahi duguna ukatuaz,
inoiz izango ez garenagatik.

MANU AYERZA

«ETXEGINA» Lehenengo
bertso-paper lehiaketa AIPA-
MEN BEREZIA

etxegiña eta euskal ohiturak

Motibo hau dela-ta
hasi naiz kantari
leioa irikitzen
nire bihotzari;
Etxegiña guria
hartzen dut gidari
kantatu behar diot
aitona handiari

Omenaldia modan
dagola jarria
askori diet entzun,
hau da larria!
Zuretzako, ordea,
ez dut nik harria,
loretzatu baituzu
gure Euskalerria

Larogeika urteak
dituzu gainean,
betaurrekoak eta
makila aldean,
txapela seinaleztat
mantentzen soinean,
gure euskara zaharra
beti ezpainean.

Makina bat urtetan
alaitu auzoa,
Santagedetan, berriz,
herri bat osoa.
Entzutea guretzat
oso zen gozoa;
noiz topatuko dugu
zu bezalakoa

Lendabizi Ermua
ta gero Arrate,
Elgoibarren antzera
oso zahartu arte.
Zure abots zoliak
bihotzez aparte
irikiko zituen
hamaikátxo ate.

Munduan teknika da
orain aintzindari,
dirua eta indarra,
muxin animari,
euskaldunaren jite
ta izateari,
hola jarraitzekotan
agur euskarari.

Euskararik gabea
arriskuz geroa,
herriari ukatzen
baitzaio erroa;
baldin ez bada hartzen
gogoa sendoa
txoriari kentzea
berezko hegoa

Auzia latza da-ta
geroa nahiko beltz.
Herriaren arnasak
irabazi baietz!
Bertsolarien senaz
dezakegu berrets.
Egin dezagun, bada,
bertatikan amets.

Elgoibarko Izarra
ari da lanean,
bertsolari eskola
zuzpertz nahiean;
maisua falta dela-ta
daude beharrean,
han nahi zaitugu, German,
gazteen artean.

Jainkoaren zai zaude
noiz deituko zaitun,
zure bertso saioak
hark ere ditu entzun;
amaren magalean
edostu zenitun,
izan bitez guretzat
betiko oihartzun.

ANDRES ALBERDI

erdiaroko hiri

Hiri hontako karrika zabal
zabaletan ba nabila,
Jenden artean dñtan antsia
hil dadila, gal dadila!
Begiak hetsiz lasterka noa,
nola ihesle abila;
Ordea nere buruan haren
usaina trostan dabila...

Ahantz dezazket bizi nerean
pasatu diren orenak,
Txarrenak segur, baina berdinki
oraindik onenak,
Gogo zokoan begiratzeko,
beldurraren zoro denak,
Elkarrekilan erre orduak,
kafe eta tren ozenak...

Tren geltokiko ostatuetan
hartu ditugu bi kafe,
kafe beroak, kafe lasterrak,
gozotasunaren labe;
Azken hurrupa irentsi eta,
bereztearen herabe,
Bietarik bat abiatzen da,
atzera so egin gabe...

Hura joan da, eta ni nago,
kai huts honetan bakarrik;
Zizta senditu arren, zauritik
ez dator negar zakarrik.
Ez sustatzeko, errauts zituzten
bihotzeko min zaharrik,
Sendimenaren inguma beltzek
ez dute pizten aharrik...

Trena, hegotik datorren trena,
kaiertzean da gelditzen;
Zarata luze zorrotzak ez du
ardatz zilarra etsitzen,
Altzeiruetan moztu burdina,
azkenez suaz hezi zen
Eta oraindik hegoko trenak
ez du ezer merezitzen...

Kaiertze hura, bikote askok,
luzamenez dute husten,
Zein amultsuki bat besteari
agurak eran dituzten!
Trena emeki partitzen dela
haren soa dut ikusten,
Dirudit nere zorionetik
hemen dutala nik uzten...

Berriz, hartuko nukela trena
iparrera joateko,
Erdiaroko hiri handien
bihotzean izaiteko,
Hango errege bizardunari
musu mila emateko
Eta gaztelu hartan harekin
gau baten iragaiteko...

ITXARO BORDA.

behin batean busturian

Busturiko herriak abertzaleak aukeratu zituen Udaletxeko aulkietarako.

Abertzaleen arteko alderdi «munizipalistak» karrerako gizona nahi zuela jarri listako buru eta letradun gizon baten bila ibili zen. Eta azkenerako bere gustokoa aurkitu zuen. Beronek lortu zuen Alkatetza eta beste bost herriko gizonen inguratuta iritsi zen Udaletxera. Beraz, sei aulki okupatu zituen alderdi «munizipalistak». Txanpainaz ospatu zuen garaitza, BAI miragarri hari esker problema guztiak konponduko zirelakoan.

Abertzaleen arteko alderdi «gorriak» langile bat jarri zuen listako buru; eta ondoren gazte bat eta bi emakume. Alderdi «gorriak» beste hiru aulkiak lortu zituen; baina listako burua gaixotu egin bait zen hurrengoari utzi zion aulkia. «Gorrien» hiru aulkiak, bada, gazte batek eta bi emakumek okupatu zituzten.

Busturiko herrian Euskal Herriko herri ttiki normaletan sortzen diren problema arruntak zeuden; eta nahikoa ongi konpontzen ziren bi alderdietakoak.

Euskal Herri mailan zerbait grabea sortzen zenean, oster, ez ziren horren ongi konpontzen; baina diskutiaren ondoren

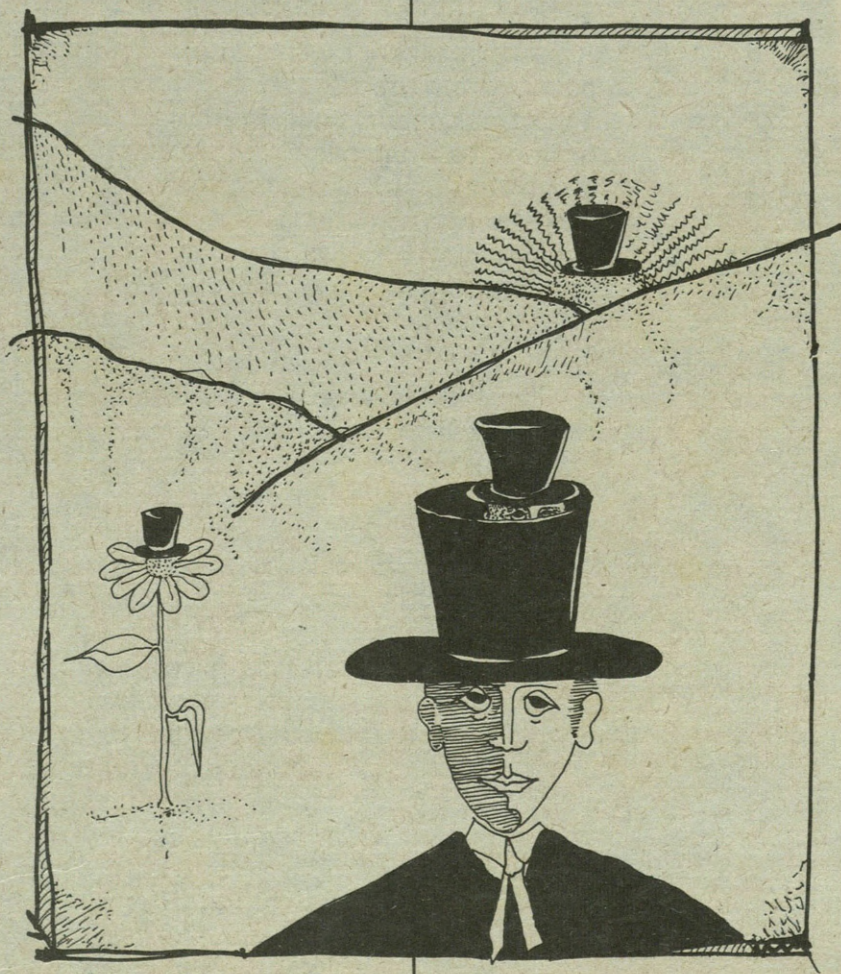
akordiora ailegatzen ziren batzutan. Esan liteke alderdi «munizipalistak» goitik ordenarik hartzen ez zuen guztietan ailegatzen zirela akordiora. Lehenengotan, batez ere, errazago eta sarriago iristen ziren. Orduan, EBB-aren eragina ez zen izan hain nabarmena, antza; edo desberdina izan zen. Dena dela, beste EBB bat egon zen orduan.

Gero EBB berria jaio zenean, alderdi «munizipa-

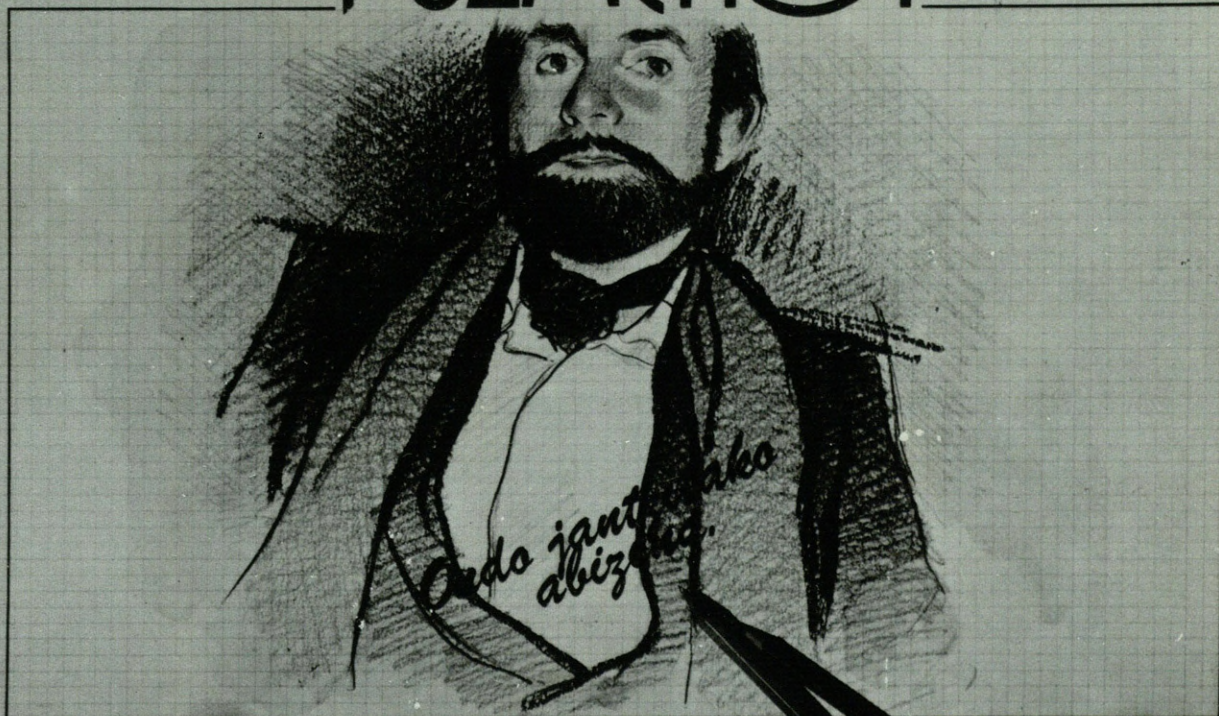
lista» eta alderdi «gorriaren» arteko akordioak guttituz joan ziren. Extradizioko juizioa, adibidez, Goikoetxeari eta Apaolazari egin ziotenean, Udalarren errepresentantea bidali zuten epaiketara; baina Linazari egin ziotenean, oster, ez zuten inor bidali.

Baina, hala ere, herriko problemei erantzuterakoan nahikoa bateratsu jokatu izan dute orain-tsuarte.

JULEN KALZADA

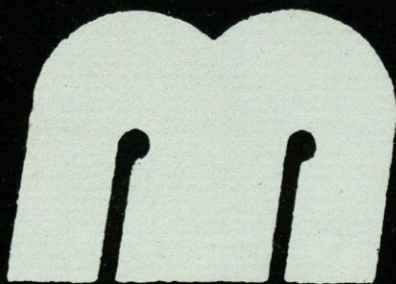

AUZMENDI

SASTRE-VERGARA 1.
DONOSTIAKO ESTILOA.

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

baso-emaitza
eta
landare
jangerriak

—SURTINTXAK OIHANIAN
KARRUXKAZ
NEGOKO BILBU HEITZAUURREKIN
ZUK ERRADARU, AMA,
ZENDAKO
EZ DEZKUTU / EZKUTU / EZKUTU / EZKUTU